

Nyugat-magyarországi Egyetem
Apáczai Csere János Kar
Neveléstudományi és Szociális Képzési Intézet
Gyógypedagógia Intézeti Tanszék

**Nemzeti öntudatra való nevelés lehetőségei, tanulási problémával
élő gyermekek részvételével megszervezett projektben**

Témavezető:

Kövecsesné dr. Gősi Viktória
adjunktus

Készítette:

Hrágyel Dóra
Gyógypedagógia szak,
Tanulásban akadályozottak
pedagógiája szakirány

Tartalom

1.	Bevezetés.....	3
1.1.	Téma meghatározás.....	3
1.2.	Probléma felvetés.....	4
1.3.	Hipotézis	4
1.4.	Célmeghatározás	4
2.	Projektpedagógia.....	5
2.1.	Dewey elmélete.....	6
2.1.1.	„Pedagógiai hitvallásom”	6
2.1.2.	Iskola és társadalom.....	7
2.2.	Kilpatrick elmélete – a projektmódszer	8
2.2.1.	A projektszemléletű tanulási folyamat	9
2.3.	Projekttanítás fogalmi keretei	12
2.4.	Projektpedagógia fejlődése külföldön.....	15
2.5.	Projektpedagógia fejlődése Magyarországon	16
2.6.	Projektpedagógia napjainkban	19
3.	Nemzeti Alaptanterv	20
3.1.	Szociális és állampolgári kompetencia	21
3.2.	Ember és társadalom műveltségterület	22
3.3.	Irányelvek	23
4.	Honfoglalás projekt	24
4.1.	Problémafelvetés, a projekt célja	24
4.2.	Az osztály.....	25
4.3.	Projekt adatok	26
4.4.	Első nap	28
4.5.	Második nap.....	32
4.6.	Harmadik nap	35
4.7.	Negyedik nap	38
4.8.	Ötödik nap.....	41
4.9.	Kutatás eredményeinek értékelése	44
5.	Összegzés	48
6.	Felhasznált irodalom	49

„Tiszteld őseidet, mert rajtok keresztül nyertél életet és örököltél Istent és hazát.”¹

1. Bevezetés

Évszázadokon keresztül a fogyatékkal élő gyermekek ki voltak zárva az oktatási rendszerekből. A 19. században már külön képzést szerveztek részükre és a diagnosztika fejlődésével a gyógypedagógia önálló tudománnyá nőtte ki magát. A 20. században a pedagógia, politika és életfelfogás változása miatt lehetőség nyílt arra, hogy fogyatékkal élő gyermekeket együtt nevelhessék a többi gyermekkel. A pedagógia ma is folyamatos megújuláson megy keresztül és ennek eredményeként olyan irányzatok születtek meg, amelyek teljesen eltérnek a hagyományos pedagógiai gyakorlattól. Olyan módszerek kidolgozására volt szükség, amellyel eredményesen fejleszthetünk, nevelhetünk fogyatékkal élő gyermekeket is a többségi iskolákban. Egyre nagyobb szerepet kaptak az alternatív pedagógiai irányzatok, melyek a tanuló személyiségének fejlesztését helyezik előtérbe, az ő kíváncsiságára és nyitottságára alapozva. A tanulók sokszínűségéből és az eltérő teljesítményekből adódóan a hagyományos pedagógiai módszerek már kevésbé alkalmasak az integrált oktatásra. A lehetséges alternatív megoldások közül a projektpedagógiát szeretném kiemelni.

1.1. Téma meghatározás

Tanulmányaim során betekintést nyerhettem több pedagógiai irányzatba, illetve a tanítási-tanulási folyamatokban is használatos módszerekbe. A projektpedagógia volt az, ami a leginkább hatást gyakorolt rám. Ez egy olyan gyermekközpontú oktatási forma, amely a tanulási folyamat megújításával és a módszerhez tartozó eszköztárával lehetőséget biztosít arra, hogy differenciálva, a gyermekhez igazodva tudjunk ismereteket átadni. A tanulási idő átszerveződik, illetve nagy hangsúly kerül a csoporton belüli kapcsolatoknak megerősítésére.

Nemzeti Alaptantervben is olvasható, hogy nagyobb hangsúlyt kell fektetni a magyarságtudat kialakítására. Megfogalmazott cél, hogy felkeltse a gyermekek múlt iránti érdeklődését, megélhessék a közösséghez tartozás élményét, illetve a pedagógusoknak egy erősebb identitás kialakítására kell törekedniük.² A főiskolán tanultak és a közoktatásban szerzett tapasztalataim alapján TDK dolgozatomban a nemzeti öntudatra való nevelés lehetőségeivel szeretnék részletesebben foglalkozni.

¹ Wass Albert: Hagyaték p. 130 http://jaszberenyirovok.glap.hu/wassalbert_hagyatek.pdf (2014.02.16.)

² Vö.: 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet: A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. Magyar közlöny. 66. szám p. 10707-10708.

1.2. Probléma felvetés

A tanulás során a gyermekek rengeteg ismeretet szereznek a különböző tantárgyak keretein belül, de sok esetben ez a tudás nem áll össze egységes képpé, holisztikus szemléletté az oktatási folyamat során. A tanulási problémával élő gyermekeknél ez még erőteljesebben jelen van. Mivel nehezen sajátítanak el absztrakt ismereteket, megkönnyíthetjük a tanulási folyamatukat azáltal, hogy összekötjük a tantárgyakat egy témaegységen belül.

A közös nyelv és történelem összetartó kapocsként szolgál a magyar emberek között. Az erős nemzeti öntudat kialakításához elengedhetetlen a múlt ismerete. Véleményem szerint a tanulásban akadályozottaknak íródott tankönyvek nem foglalkoznak megfelelő mennyiségben a történelmi múltunkkal, kultúránkkal, hagyományainkkal. Ezen ismeretek saját műveltségük részét kell képezniük.

1.3. Hipotézis

Feltételezem, hogy a projekt lehetőséget teremt a nemzeti öntudat fejlesztéséhez. A gyakorlati tevékenységek és személyes élmények által több ismeret fog rögzülni. Véleményem szerint a projektben résztvevő tanulók a foglalkozások alatt sokkal motiváltabbak lesznek, aktívan fognak a munkában részt venni. Önállóbb oldalukat is meg tudjuk ismerni, amit egyébként nehezebb a hétköznapiakban megfigyelnünk. A csoportmunkák által, fejlődnek a munkamegosztás terén, jobban fogják segíteni egymást, összetartóbb csapat jön létre.

1.4. Célmeghatározás

Elsődleges célom az volt, hogy az általam készített „Honfoglalás projekt”-t a gyakorlatban is alkalmazhassam. Dolgozatomban azt szeretném bemutatni, hogy a projektpedagógia milyen lehetőségeket rejt magában a nemzeti öntudatra való nevelésnél.

Dolgozatom első részében a projektpedagógiát szeretném röviden megismertetni, majd kitérek a projektpedagógia nemzetközi és magyarországi helyzetére. Összefoglalom a Nemzeti Alaptantervben olvasható követelményeket, és az Irányelvek célkitűzéseit. Ezt követi a projekt részletes bemutatása. Bemutatásra kerül az intézmény és az osztályközösség, ahol a projektet elvégeztem. A táblázatokban láthatóak a tervezett programok, az elsajátítandó ismeretek, képesség fejlesztések, elérendő célok az egyes napok végére. A gyakorlati tevékenységek által több képességterület együttes fejlesztése valósulhat meg. Élményszerűség miatt pozitív attitűd alakulhat ki a nemzeti öntudathoz. Dolgozatom végén a saját megfigyeléseimre hivatkozva szeretném hipotéziseimet bizonyítani.

2. Projektpedagógia

A szemléletváltás miatt egyre nagyobb szerepet kap a mindennapokban a projektoktatás, de maga a módszer mégsem mondható újnak. Már az 1900-as évek elején felismerték, hogy az akkori oktatási módszerek által a tanulók nem sajátítanak el a hétköznapiakban is alkalmazható tudást. A kor filozófusai és pedagógusai célul tűzték ki a szemléletváltást, az oktatási folyamat megújítását.

A herbarti elmélet szerint, az oktatás csak kötött tanterv szerint működhet, deduktív módszerekkel való tanítás volt a jellemző. A gyermeket ez az elmélet szűk keretek közé zárta, ahol a feladatmegoldás csak egy úton volt lehetséges, az egyedi gondolatoknak nem volt helye a rendszerben. Mindenkinek egy meghatározott célt kellett elérni, így a kevésbé jó képességűek könnyen lemorzsolódtak. A pragmatizmus megjelenésével ezt az elméletet egyre több gondolkodó megtámadta. A pragmatisták az embert cselekvő lényként értelmezték, mely szerint az ember a saját tudását önmaga építi fel. Így ez nevezhető a konstruktív pedagógia előzményének is. Az elért eredmény kerül előtérbe, a hozzá vezető út így kisebb szerepet kapott. Lehetőség nyílt új pedagógiai módszerek bevezetésére.

A pragmatista gondolkodók között volt Charles Sanders Peirce és **William James**, aki szerint elveinknek és gondolatainknak akkor lesz értelmük, ha mindezt cselekvéshez tudjuk kötni, és ebből valamilyen eredmény születik.³ Csak úgy lesz az ember számára valódi jelentése az állításnak, ha van lehetősége a gyakorlati kipróbálásra és az állítás beigazolódik. Egy féle megfogalmazás nem ugyanazt jelenti minden embernek, hiszen egyedi gondolkodásmódokat használunk. Ha a mai közoktatást nézzük, a szemléltetés és bemutatás nagy szerepet kap, de ez nem csak az elképzelést és a rögzítést segíti. A gyermeknek kialakul egy személyes élménye az adott információval kapcsolatban, ezáltal jelentés társul az ismerethez. Ha ezekhez az élményekhez pozitív érzelmek is kapcsolódnak, akkor biztosabban fog beépülni a tudáshálójába.

William James filozófiai és pszichológiai munkássága, melyet a „Pszichológia elvei” című könyvében foglal össze, hatással volt a későbbi gondolkodókra is. Közülük a legjelentősebb volt John Dewey, aki ténylegesen lefektette a projektpedagógia elméletét.⁴

³Pukánszky Béla – Németh András (1996): Neveléstörténet. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest
<http://mek.oszk.hu/01800/01893/html/10.htm#Heading5> (2014.02.28.)

⁴vö.: Pukánszky Béla – Németh András (1996): Neveléstörténet. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest
<http://mek.oszk.hu/01800/01893/html/10.htm#Heading5> (2014.02.28.)

2.1. Dewey elmélete

John Dewey (1859- 1952) pragmatista filozófusként az amerikai oktatás válságára keresett megoldást. Korábban pedagógiát, pszichológiát és filozófiát hallgatott a Vermonti és Hopkinsi Egyetemen, majd a Michigani Egyetemen szerzett doktori címet. Vezetője volt a Chicagói Egyetem pedagógia és pszichológia tanszékének, majd nyugdíjba vonulásáig a Columbia Egyetem filozófiaprofesszora volt. Jelentős művei a „Pedagógiai Hitvallásom”, „Iskola és társadalom”, és „A gyermek és a tanterv”.⁵ Az oktatás megújításáért tett törekvései e három műben megtalálható, mert véleménye szerint az oktatási rendszert három irányból kell megközelíteni: a pedagógus felől, társadalom felől és a gyermek felől. Ha ez a három rész egyensúlyban van, akkor lesz eredményes az oktatási intézmények munkája.

Dewey elsősorban William James gondolataira hivatkozott. Elmélete sok kritikát kiváltott az akkori filozófusok körében. *„A megismerést nem a változatlan valóság elvont tanulmányozásaként fogta fel, hanem olyan funkciónak, amely a tapasztalat újjáalakítása az eleven tapasztalás folyamatában. Innen jutott arra a következtetésre, hogy a nevelő feladata: segíteni a gyermekeknek a meglévő és a gyakorlati tevékenység közben éppen születő tapasztalatai összekapcsolásában.”*⁶ Mint William Jamesnél, itt is megjelenik, hogy nem lehet tapasztalás nélkül elfogadni az ismereteket és dogmákat. Az oktató-nevelő munka során össze kívánja kapcsolni az elméleti tudást a gyakorlati tapasztalással, ezáltal egy összefüggő tudás, magasabb szintű gondolkodási folyamat alakul ki. Ha a gyermek szemszögéből nézzük, az elmélet azt mondja, hogy egy problémahelyzettel való találkozás komolyabb gondolkodási folyamatokat kíván, ezáltal a gyermek logikus gondolkodása és problémamegoldó gondolkodása fejlődésnek indul. Képesé válik arra, hogy önmaga határozzon meg egy-egy tanulási folyamatot. A kész információk átadása nem segíti elő a komolyabb összefüggések megértését. Azonban a herbarti hagyományok olyan mélyen gyökereztek, hogy a módszer megdöntésére tett kísérletek komoly vitákat eredményeztek. Az elméletet a későbbi pedagógiai tudomány elismerte és ma már e szerint működik, de az 1900-as években még nem volt elfogadott.

2.1.1. „Pedagógiai hitvallásom”

A gyermek a társadalmi életben és a tanulás során is új helyzetekbe kerül, és ehhez megpróbál saját képességei szerint igazodni. Ha fokozatosan egyre bonyolultabb probléma elé kerül, javulni fog az alkalmazkodó képessége. Dewey pedagógiai hitvallásában olvasható,

⁵vö.: Pukánszky Béla – Németh András (1996): Neveléstörténet. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest
<http://mek.oszk.hu/01800/01893/html/10.htm#Heading5> (2014.02.28.)

⁶ Hortobágyi Katalin (1991): Projekt kézikönyv. Iskolafejlesztési Alapítvány- OKI Iskolafejlesztési központ p.2

hogy *”Ez a folyamat már öntudatlan módon a születéskor jelen van, és folyamatosan formálja az egyén képességeit, telíti a tudatát, formálja szokásait, szokásokra nevel, érzéseket és érzelmeket ébreszt benne.”*⁷ A problémahelyzetek teremtése, és az ezekre való megoldáskeresés tehát folyamatosan fejleszti a gyermek képességeit anélkül, hogy a nevelői szándék tudatában lenne. Ezért fontos, hogy a pedagógusi munka során, rengeteg játékos és cselekvő tevékenység épüljön be az tanítási órákba, hogy a gyermek ne érezzen feszültséget a tanulás során, hanem egyszerűbb formában sajátítson el ismereteket. A tanulási folyamathoz hozzákapcsolódó érzelmek miatt javulnak a szociális készségek, növekszik a gyermek önállósága. Lényeges, hogy a pedagógus ismerje a gyermek személyiségét, tanulási képességeinek szintjét, érdeklődését, motiválásának lehetőségeit, környezetét. Ezen információk tudatában a pedagógus különböző tevékenységeket tervez az elsajátítandó ismeretek tükrében. A gyermek szintjéhez való igazodás által csökken a tanulás miatt keletkezett nyomás, hiszen nem egyből egy adott szintet kell elérnie, hanem a kialakult tudásra építve újabb elérendő célokat tűzhet ki.

Dewey hitvallása rámutat arra, hogy a gyermeket több szempontból kell megközelíteni, és a meglévő alapokra kell építkezni. Ez összhangban van a gyógypedagógiai szemlélettel, mivel a gyermek személyiségének megismerésére hívja fel a figyelmet.

2.1.2. Iskola és társadalom

Dewey Pedagógiai Hitvallásában kitér az iskola és társadalom közti kapcsolatra is. *„Az oktatás egy társadalmi folyamat. Ennél fogva az iskola nem más, mint a közösségi lét egy olyan formája, amelyben mindazon szervek tömörülnek, melyek majdan a leghatékonyabban lesznek képesek hozzásegíteni a gyermeket ahhoz, hogy az örökölt faji erőforrásokat meg tudja osztani illetve saját képességeit a társadalom javára tudja fordítani”*.⁸ Ezáltal az iskolának egy olyan intézménynek kell lennie, ami a társadalmi életet és annak felépítését leegyszerűsíti a gyermek számára megkönnyítvén az életben való eligazodást. Olyan tapasztalatokhoz jut, amelyek által az elsajátított ismereteket az élet minden területén problémamentesen alkalmazni tudja. Azonban nem csak tanulás válik fontossá, hanem a szociális fejlődés is. Az egyén bekerül egy közösségbe, ahol neki a legjobb tudása szerint alkalmazkodnia kell. Az együttműködés készséget azonban nem minden gyermek tudja spontán módon elsajátítani, így a pedagógusok feladata ezt megtanítani. Nem egyszer

⁷ John Dewey (1897): My Pedagogic Creed. School Journal vol. 54 pp. 77-80
<http://dewey.pragmatism.org/creed.htm>(2014.02.28.)

⁸ John Dewey (1897): My Pedagogic Creed. School Journal vol. 54 p. 77-80
<http://dewey.pragmatism.org/creed.htm>(2014.02.28.)

találkoztam én is olyan gyermekkel, aki jó képességekkel rendelkezett, de megfelelő szociális képesség hiányában nem tudott beilleszkedni az osztályba. Az egyén az élet számos területén együttműködésre van készítve, így e területre nagy hangsúlyt kell fektetni.

Amíg az otthoni környezetben a gyermek körül a világ lassan változott, addig az iskolában mindig új helyzetbe kerül. Gyorsan ugrál egyik témáról a másikra, nem látja meg, hogy mindez összetartozik. Induktív módszer helyett, deduktív kerül előtérbe. Sok esetben ezért nem értik és nem is érzik magukénak a tudást. A tantárgyi felosztások által szétdarabolódik az egységes tudás. Bár ezek a problémák a Nemzeti Alaptanterv miatt megszűnni látszanak, sokszor találkozom olyan pedagógussal, aki nem akar kilépni ebből a bezárt körből és nem engedi a diákjait érvényesülni. Így Dewey elméletei napjainkban is megállják a helyüket és még sok évbe telhet, amíg átáll a pedagógusi gondolkodás és ténylegesen a gyermek kerül előtérbe.

2.2. Kilpatrick elmélete – a projektmódszer

William Heard Kilpatrick (1871- 1965) a Mercer Egyetemen és Hopkins Egyetemen végezte tanulmányait, ahol matematikát hallgatott. Deweyval való találkozásának hatására kezdett filozófiával foglalkozni. A Columbia Egyetemen szerzett doktori címet, majd később professzora is lett. Híres tanulmánya a „The Project Method”, ahol Dewey elméletét továbbfejlesztve megalapozta a mai projektpedagógiát. Mint elődjének elmélete, a projektmódszer is sok kritikát váltott ki más nevelésemélettel foglalkozó filozófusok körében.⁹

Kilpatrick az 1900-as évek elején felismerte, hogy a folyamatosan változó világban csak az alkalmazkodó emberek tudnak helytállni. Az ember úgy élhet teljes életet, ha felelősségteljesen tud dönteni sorsáról, meg tud határozni célokat és az ehhez szükséges lépéseket, vagyis teljes önállósággal vezeti az életét. Hogy eddig a szintig eljusson, már az oktatás korai szakaszától el kell kezdeni az erre való felkészítést. Az iskolai tanulás során tudatosítani kell, hogy minden cselekedetünk, a megtanulandó ismeretek a hasznunkra válik és ezt kamatoztatni tudjuk a jövőben. Nem minden tanulásban akadályozott gyermek lesz képes az önálló életvitelre. Képességeikhez mérten a lehető legtöbb praktikus ismeretre kell megtanítanunk őket, hogy akár egy szűkebb csoportban is betölthessen bizonyos szerepeket, tisztában legyen a lehetőségeivel, megpróbálja kibontakoztatni önmagát.

⁹William Heard Kilpatrick élete: <http://www.gcsu.edu/education/drwilliamheardkilpatrick.htm> (2014.02.28.)

Szükségessé válik bizonyos képességek, kompetenciák elsajátítása, hogy ezek által a társadalomban hasznos munkát végezhessünk. *„Az az ember, aki az értékes társadalmi célokkal összhangban szabályozza életét, kielégíti mind a gyakorlati hatékonyság, mind az erkölcsi felelősség követelményeit. Egy ilyen személy a demokratikus állampolgárság eszméjét testesíti meg.”*¹⁰ Kilpatricknál megjelenik az etikus viselkedésre való nevelés, mint a társadalmi élet fontos komponense. Tanulási problémával élőknel többször előfordul, hogy másodlagos tünetként magatartási problémák lépnek fel. Hogy ne kerüljenek a társadalom peremére, a gyógypedagógiának megfelelő szociális képességek elsajátítására is hangsúlyt kell fektetnie. Kilpatrick által egy új szemlélet és oktatás cél fogalmazódott meg. Az oktató-nevelő munka során aktív, gyakorlatias, etikus és a változásokra jól reagáló állampolgárokat kell nevelnünk.

Az egész folyamat alapja, hogy a gyermek aktivitását fokozzuk és egy fajta céltudatosságot alakítsunk ki benne. Ez Kilpatrick tanulmányában elsődleges célként fogalmazódik meg. Hangsúlyozza a folyamat pszichológiai oldalát is, hiszen ha kitűzünk magunk elé egy célt és sikerül elérnünk, annak az elért eredménynek megnő számunkra az értéke és a tanulási folyamat meglelégedéssel fog eltölteni. A tanulmány különbséget tesz a kényszer tanulás és az önként tanulás között. Aki önmaga elé tűz ki célokat és meg is oldja, a folyamat közben szerzett tapasztalatok, információk, elsajátított készségek rögzülnek a memóriában és hasonló szituációval találkozva könnyen előhívhatóak maradnak. Aki kényszerből végzi el a feladatát, legtöbb esetben nem koncentrálna rá a feladatra, vagyis a figyelme könnyen elterelődik. Olyan információkkal foglalkozik, ami nem része a feladatmegoldásnak. Az itt kapott ismeretek csak kis részben rögzülnek, mivel a gyermeknek nem volt sikerélménye és így a feladathoz nem kapcsolódnak pozitív érzések. Számára a tanulás továbbra is kényszer marad.¹¹ A pedagógusnak el kell érnie, hogy túllendüljön a kényszerhelyzeten és részt vegyen a csoport tevékenységekben. Olyan motivációval kell adni, ami elősegíti saját tudásának gyarapítását.

2.2.1. A projektszemléletű tanulási folyamat

Kilpatrick szerint, hogy milyen eredménye lesz a tanulásnak, az elsajátított ismeretek között kialakuló kötések erősségétől függ. *„Ha egy kötés felkészült a cselekvésre, akkor a*

¹⁰William H. Kilpatrick (1918): The project method. Teachers College Record, Vol. 19 No 4. p. 319-335 Ford. Mayerné Zsádon Éva In: Kovátsné Németh Mária (2007) Iskolafejlesztés a XX. században. Comenius Bt., Pomáz p.212-213

¹¹ vö.: William H. Kilpatrick (1918): The project method. Teachers College Record, Vol. 19 No 4. p. 319-335 Ford. Mayerné Zsádon Éva In: Kovátsné Németh Mária (2007) Iskolafejlesztés a XX. században. Comenius Bt., Pomáz p.216-217

bekövetkező cselekvés megaláztatást vált ki, s az lenne a bosszantó, ha nem cselekednének.”¹²

Ha egy kötés még nem rögzült kellőképpen, de ennek ellenére tovább halad a tanulmányokban, zavar keletkezhet. Ez a szemlélet összhangban van a mai pedagógiával is. Kialakult készségekre, rögzült tudásra kell alapozni, különben a gyermek elveszik az információk között. A tanórai differenciálás jó módszer arra, hogy ezt megakadályozzuk. Ezáltal érvényre jut a gyermek személyiségének figyelembevétele és fejlesztése, illetve mindenki az önmagához viszonyított szint szerint teljesíthet.

A projektszemlélet szerint az alábbi módon alakul a tanítási-tanulási folyamat:

- tanulók felismerik, az adott vagy választott projekttema problémáit
- tanári segítséggel további problémák, célok meghatározása
- tématerületek kiválasztása, feladatok megtervezése
- aktív kivitelezés
- produktum prezentációja
- projektértékelése, korrekció
- projekt végleges közzététele ¹³

A gyermek érdeklődéséhez közeli témából meghatározásra kerül egy probléma, ami meghatároz egy célt. Ha kialakul egy érzelmi kapcsolata a céllal, motiváló hatással lesz rá a feladatmegoldása közben. Fel kell eleveníteni a témához kapcsolódó rögzült információkat, esetleges megoldási módokat. Ha a feladatmegoldás sikeres, pozitív érzelmek alakulnak ki a témával kapcsolatban, ami biztosítja az új kötések megerősítését.

Tanulási problémával élő gyermekeknél természetesen sokkal több tanári segítségre van szükség a projekt során, különben a feladatmegoldás nem lenne sikeres. Saját tapasztalatom szerint az egész folyamatban aktívan részt kell vennie a pedagógusnak is, mert a gyermekek többsége, főleg a kutatásom első két napjában, nem tudott önállóan dolgozni. Ugyanakkor törekedni kell az önálló munkavégzés kialakítására, fokozatosan kell teret adni az egyéni megoldási módok használatára. Törekedni kellett arra, hogy minden feladatnál pozitív megerősítés is legyen, mivel motivációjukat könnyebben elveszítik.

Kilpatrick tanulmányában felmerül az erkölcsi nevelés fontossága is. Fontos kritérium, hogy jó ítézőképessége legyen, úgy alakítsa a csoportmunkáját, hogy azzal ne sértse meg a társait. Egyre jobban képessé válnak a jó és rossz döntések elkülönítésére, illetve képesek

¹²William H. Kilpatrick (1918): The project method. Teachers College Record, Vol. 19 No 4. p. 319-335 Ford. Mayerné Zsádoványi Éva In: Kovácsné Németh Mária (2007) Iskolafejlesztés a XX. században. Comenius Bt., Pomáz p.214

¹³vö.: Kovács-Németh Mária (2010): Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig. Comenius Kft, Pécs p.208-209

lesznek önmaguk és a csoportjuk értékelésére is. *„Sok tapasztalatot szereznek, melyek az elfogadott társadalmi élethez szükségesek. A céltudatos tevékenység uralma pedagógiai célzatú erkölcsi tapasztalatok szélesebb választékát nyújtja, közelebb áll az élethez, mint az iskolai gyakorlat, és jobban hozzájárul a szerzett erkölcsi tapasztalatok beépüléséhez a jellemfejlődés során.”*¹⁴ Vagyis egy projektoktatás sokkal több lehetőséget biztosít a megfelelő értékrend kialakítására, mint a hagyományos pedagógiai módszerek. Mivel az élethez közel álló, gyakorlatias tevékenységek kerülnek előtérbe, a felmerülő erkölcsi problémák is közelebb állnak a valósághoz. Azonnali korrekciójuk hozzájárul egy megfelelő viselkedésforma kialakításához.

Az erkölcsi nevelés mellett meg kell még említeni az empátiára való nevelést is. A nevelő munka során a tanulónak be kell látniuk, hogy mindenki képes hasznos munkát végezni a csoportban, de hogy ki mire képes, azt meg kell látni, be kell ismerni és elfogadni. Az empátikus készség kialakítása magával hozza a toleranciát és elfogadást is.¹⁵ Nem csak az ép intellektusú gyermekeknek kell megtanítanunk, hogyan fogadhatjuk el, élhetünk és segíthetünk egy fogyatékkal élő gyermekkel. A tanulási problémával élő gyermekeket is ugyanígy meg kell tanítanunk erre. Gyakorlataim során többször tapasztaltam, hogy például egy enyhe értelmi fogyatékkal élő gyermek nem fogadja el az ugyanilyen problémával élő társait. Sok esetben sértegetik, bántják egymást.

Bár a projektek az elérendő cél szempontjából szinte fedik egymást, Kilpatrick négy féle csoport típust különböztetett meg. Az első, ahol egy idea vagy terv elérése a cél. Ennek a projekttypusnak meghatározott folyamata van: célkitűzés, tervezés, végrehajtás és az értékelés. Amennyire lehet, a gyermeknek önállóan kell megtennie a lépéseket, de az esetlegesen felmerülő akadályoknál a pedagógusnak kötelessége segíteni. A második csoportban egy esztétikai élvezet elérése kerül előtérbe, de ez nem egy konkrétan meghatározható csoport, mert része lehet az első típusnak is. A harmadiknál egy probléma leküzdését állítja maga elé, mint célt. Azonban ez összekapcsolódik a negyedik típussal, ahol egy készség vagy tudás megszerzése motiválja a gyermeket. Itt hangsúlyozni kell a pszichológia szerepét, mert bizonyos készségek fontosságát a gyermek nem tudja meghatározni.¹⁶ Az általam készített

¹⁴ William H. Kilpatrick (1918): The project method. Teachers College Record, Vol. 19 No 4. p. 319-335 Ford. Mayerné Zsádon Éva In: Kovátsné Németh Mária (2007) Iskolafejlesztés a XX. században. Comenius Bt., Pomáz p.220

¹⁵ vö.: William H. Kilpatrick (1918): The project method. Teachers College Record, Vol. 19 No 4. p. 319-335 Ford. Mayerné Zsádon Éva In: Kovátsné Németh Mária (2007) Iskolafejlesztés a XX. században. Comenius Bt., Pomáz p.219-220

¹⁶ vö.: William H. Kilpatrick (1918): The project method. Teachers College Record, Vol. 19 No 4. p. 319-335 Ford. Mayerné Zsádon Éva In: Kovátsné Németh Mária (2007) Iskolafejlesztés a XX. században. Comenius Bt., Pomáz p.222

projekt az első és negyedik csoportba sorolható. Az első csoporthoz azért tartozik, mert a tanult információk alapján kézműves tevékenységeket végeztünk, melynek eredményei visszacsatolásként, megerősítésként is szolgáltak. A negyedik csoportban egy tudás megszerzése a cél, mint például a projektben a rovásírás elsajátítása, így ehhez a csoporthoz is kapcsolódik.

Ahhoz, hogy egy intézmény projekt szemlélet szerint nevelje tanulóit, sok változáson szükséges átmennie. A személyi feltételek, szemléletváltás mellett a megfelelő tanulási környezet kialakítása is lényeges. Bútorzatnál, tankönyveknél is szem előtt kell tartani a projektoktatás szükséges eszközeit. Olyan könyvtárra van szükség, ahol az önálló tanulás létrejöhet. Az iskola valóban legyen a társadalom kicsinyített mása.

Észre kell vennünk, hogy az elmélet megléte önmagában kevés. A pedagógusi attitűdnek és a szülői hozzáállásnak is változnia kell, hogy a módszer eredményes legyen. A világ talán még gyorsabban változik, mint Dewey és Kilpatrick korában, éppen ezért kiemelt fontosságú, hogy a gyermekeket felkészítsük a folyamatos változásra. Tanulási problémával élőknél ez halmozottan szükséges. A gyermek születésétől fogva aktív lény, és ezt a fogékonyságot az oktatásnak ki kell használnia.

2.3. Projektoktatás fogalmi keretei

Az elméleti megalapozás után, a projekt, mint fogalom több szempontú megközelítését szeretném bemutatni. A mai is használatos fogalmak Dewey és Kilpatrick tanulmányából erednek, de az idő folyamán a szakemberek egyre pontosabban határozták meg a projektpedagógia definícióit, a projektoktatás folyamatát. A projektpedagógia elméletével és gyakorlatával egyre több tanulmány foglalkozik, hazai és nemzetközi szinten is sok fogalom született. Magyarországon elsősorban Hortobágyi Katalin, Radnóti Katalin és Kovács-Németh Mária definícióira támaszkodhatunk.

Hortobágyi Katalin az alábbiak szerint határozza meg: „**A projekt egy sajátos tanulási egység, amelynek középpontjában egy probléma áll. A feladat nem egyszerűen a probléma megoldása vagy megválasztása, hanem a lehető legtöbb vonatkozásnak és összefüggésnek a feltárása, amely a való világban az adott problémához organikusan kapcsolódik. Ezért tehát minden projekt szigorúan véve végtelen és egyedi, hiszen a projekteken a problémák nem absztrakt síkon jelennek meg, hanem a konkrétság gazdaságában.**”¹⁷ Látható, hogy ha a

¹⁷ Hortobágyi Katalin (1991): Projekt kézikönyv. Iskolafejlesztési Alapítvány – OKI Iskolafejlesztési központ p.5

témához minden lehetséges módon hozzákapcsoljuk a tantárgyakat, hogy egy erős tudásháló épüljön ki a gyermek fejében. Kerettantervek is lehetőséget biztosítanak erre, mivel minden szakasznál jelölve van, hogy milyen tantárgyi kapcsolódást érdemes figyelembe venni. Ez egy projekt tervezésénél sok segítséget adhat. Lényeges válik, hogy kivonjuk a tanulási folyamatot az elméleti gondolkodás síkjáról, hiszen a kisgyermek erre sokáig nem képes. Minél gyakorlatiasabb a tevékenység, annál előbb dolgozódik és rögzül az információ.

Sok esetben, az oktató-nevelő munka folyamán, a projekt fogalmát nem különítik el a pedagógiai projekt fogalmától. M. Nádasi Mária szerint: „*A **pedagógiai projektet** eszerint értelmezhetjük úgy, mint valamely összetett, komplex téma önálló tanulói tevékenység általi feldolgozását. Mind a téma felvetése, mind a témával való foglalkozás a gyerekek valódi önállóságán alapul, a pedagógusok, szakértők szerepe ennek az önállóságnak a segítése. Az egyes témák a projektként való feldolgozása mindenkor pedagógiai folyamatnak alárendelten egyedi jegyeket kell mutatnia. A **projekt** általános és pedagógiai értelmezésében közös, hogy mindkettő komplex téma feldolgozása érdekében zajló egyszeri folyamat, s hogy a folyamat struktúrája értelemszerűen azonos.*”¹⁸ A hangsúly teljes egészében a gyermek önálló tevékenységén van a téma meghatározásánál és a feladat elvégzésénél is. Véleményem szerint tanulási problémával élő gyermekeknél viszont fokozottan jelen kell lennie a pedagógusnak. Természetesen minden gyermeknek kellő önállóságot kell biztosítani, de vigyáznia kell, hogy a projekt ne menjem tévútra. Segíteni kell a feladatok megoldásában, felosztásában is.

A fenti két fogalom alapján a projekt, és pedagógiai projekt között fontos különbségek vannak. Az elérendő cél szempontjából a projektnél egy társadalmilag fontos produktum elkészítése a cél. A pedagógiai projektnél a produktum is, és a közben történő nevelési folyamat is meghatározó. Tartalmát tekintve a projektnél szintén a társadalom határozza meg, míg a pedagógiai projektnél olyan témát kezdenek, ami az egész csoport számára érdekes és az újdonság erejével hat. Megvalósítása során mind két esetben az egyéni, páros vagy csoportmunka szerint tanulnak. Összefoglalva a pedagógiai projekt egy összetettebb folyamat a tervezését és lebonyolítását tekintve, de eredménye is komplexebb, jobban szolgálja a gyermek érdekeit.¹⁹ Ha az egyéni képességek fejlődését tartjuk szem előtt, a pedagógiai projekt több lehetőséget biztosít.

A **projektpedagógia**, mint fő fogalom Kováts-Németh Mária megfogalmazásában: „*A hagyományos nevelés és oktatás alternatívája. A hagyományos pedagógiai tanár-, tanóra-,*

¹⁸ M. Nádasi Mária (2010): A projektoktatás elmélete és gyakorlata. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége p. 9

¹⁹ vö.: M. Nádasi Mária (2010): A projektoktatás elmélete és gyakorlata. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége p. 9-10

tantárgyközpontúsága helyett gyermekközpontúságot képvisel a tanulásszervezésben, annak eszköztárában, a tanár-diák kapcsolatban... az oktatásban multidiszciplinaritás érvényesül, az ismeretszerzés folyamatában megvalósul a gyermek választási lehetősége, az oktatásszervezésben nagyobb teret kapnak a gyermek érdeklődése alapján történő tanulásszervezési formák, módszerek.”²⁰

A projektpedagógia stratégiája a **projektoktatás**, melyet M. Nádasi Mária így határoz meg: „*Valamely komplex téma olyan feldolgozása, amelynek során a téma meghatározása, a munkamenet megtervezése és megszervezése, a témával való foglalkozás, a munka eredményének létrehozása és bemutatása a gyerekek valódi (egyéni, páros, csoportos) önálló tevékenységén alapul. A pedagógus feladata a gyerekek önállóságának helyt adni, ezt az önállóságot facilitátorként, szupervizorként, tanácsadóként segíteni.*”²¹

A projektmódszer fogalmát Kovátsné Németh Mária ekképpen definiálja: „*A projektmódszer mindig célirányos, problémaorientált, a tanulók érdeklődésére, aktív tevékenységére épít. A valós világgal való közvetlen kapcsolata feltételezi az iskolai tanulási környezetének kiterjesztését. A megismerési folyamatot a gyermeki személyiségfejlődés hatékony elősegítése érdekében szervezi. Ezért a kezdeményezésre, az együttműködésre és a kreatív, felfedezettő kutató technikákra helyezi a hangsúlyt.*”²² Úgy gondolom, hogy ez az értelmezés foglalja össze legjobban a projektmódszer lényegét. Összhangban van Dewey és Kilpatrick elméletével, meghatározza a projektmódszer céljait és fő feladatait.

Fontos még elkülöníteni a **projektorientált oktatás** fogalmát is. Véleményem szerint ez a definíció áll legközelebb a mai oktatáshoz és az általam kidolgozott projektben is ez látható, mivel a témát és a hozzá kapcsolódó tantárgyi ismereteket én határoztam meg. Szabó Ákosné szerint projektorientált oktatásról akkor beszélünk: „*ha a pedagógus határozza meg a témát, de a feldolgozás már a projektoktatásra jellemző módon zajlik; ha a gyerekek által felvetett téma kidolgozásában a pedagógus erőteljesebben részt vesz stb.*”²³

A definíciók alapján így képzelhetjük el a projekt fogalmainak összekapcsolódását. A projektpedagógia stratégiája a projektoktatás, melynek módszere a projektmódszer. Eredménye a projekt vagy produktum, amely lehet például egy esztétikai vagy elméleti

²⁰ Kováts-Németh Mária (2010): Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig. Comenius Kft., Pécs p. 202

²¹ M. Nádasi Mária (2010): A projektoktatás elmélete és gyakorlata. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége p.12

²² Kovátsné Németh Mária: A projektoktatás mint a fenntarthatóság oktatási stratégiája In: Kovátsné Németh Mária (2007): Iskolafejlesztés a XX. században. Comenius Kft. Pécs p. 232-233

²³ Szabó Ákosné dr. (2006): Inkluzív nevelés- projektpedagógia. Kézikönyv a pedagógusképző intézmények számára. sulINova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht., Budapest p. 47

alkotás. A projektorientált oktatást használják gyakrabban a mai oktatásban, mert ennél a pedagógusnak nagyobb szerepe van.

2.4. Projektpedagógia fejlődése külföldön

A reformpedagógia előfutára Maria Montessori volt, aki Rómában megalapította saját elméletére építve a Gyermek Házát. *„Montessori pedagógiai koncepciójának alap gondolata Rousseau-i ihletettségű. Akkor nevelhetjük gyermekeinket legeredményesebben – véli –, ha hagyjuk őket önállóan cselekedni. A felnőtt túlvédő gondoskodása ártalmas a gyermek számára, megakadályozza egészséges fejlődését.”*²⁴ Elmélete hamar elterjedt az oktatásban, napjainkban is vannak óvodák, iskolák akik az ő módszerét követik. Montessori szerint akkor nevelhetjük eredményesen a gyermekeket, ha teret adunk az önállóságuknak. A szülői féltés nem minden esetben lehet pozitív hatású, mivel elfojtja a gyermek érdeklődését. Nagy hangsúlyt fektet az érzékszervek fejlesztésére, illetve hogy olyan eszközökkel vegyék magukat körül, amely az ő méretükhöz arányosan van lekicsinyítve.

Montessori kifejti, hogy milyen személyiséggel, attitűddel kell rendelkeznie a pedagógusnak. *„Nincs szüksége szavakra, energiára, szigorúságra, inkább bölcsességre, hogy az igényeknek megfelelően körültekintő, megfigyelő, segítségnyújtó legyen, keveset beszéljen, inkább hallgasson. Olyan erkölcsi magatartást kell tanúsítania, amelyet idáig egyetlen módszer sem követelt tőle. Nyugodtnak, türelmesnek, megbocsátónak és alázatosnak kell lennie. Jellemével hat, nem a szavaival.”*²⁵ Ezt azért emelem ki, mert a projektpedagógia is ezt hangsúlyozza, hogy a pedagógus ne ismeretközlő legyen, hanem a háttérben segítse a tanulót az önálló tanulás felé. Iskolája úgy van berendezve, hogy a tanulók egyszemélyes projekteken dolgozhassanak a saját eszközeikkel, saját asztaluknál. Lényegében azon elvek szerint tanít, amik a projektpedagógiát meg fogják határozni.

Létrejött a **Progresszív Nevelési Társaság** 1919-ben. Az általuk indított lap azért indult el, hogy a kor reformpedagógiai képviselőinek cikkeit és tanulmányait szélesebb körben tudják terjeszteni. Hamarosan az egész kontinensre kiterjedő mozgalommá vált. Ennek a társaságnak volt tagja Dewey és Kilpatrick is. Az 1920-as évek végére már elkezdték a nemzetközi kapcsolatok kialakítását, amely azt kezdeményezte, hogy Európában is kezdett teret hódítani a projektpedagógia. Dewey iskolamodellje és Kilpatrick elmélete teljesen

²⁴ Radnóti Katalin (2008): Projektpedagógia az integráció szolgálatában. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhazsnú Társaság, Budapest p. 80

²⁵ Radnóti Katalin (2008): Projektpedagógia az integráció szolgálatában. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhazsnú Társaság, Budapest p. 80

felkavarták az akkori neveléstudománnyal foglalkozó embereket. A sok kritika ellenére egyre több lett a projektmódszer követője és továbbfejlesztője.²⁶

A következő nagyobb lépcsőfok **Peter Petersen** iskolamodellje volt. Teljesen átszervezte az időkereteket, illetve a tanítást tanulócsoporthoz képezte el. Ennek megfelelően csoportszobák voltak az osztálytermek helyett, amik a gyermek érdeklődésének kedvezően voltak berendezve. A hét fontos részét képezte a beszélgetés, játék, munka és az ünnep. Munka alatt a kézműves munkát, kert munkát és a csoportmunkában elsajátítható tevékenységet értik.²⁷

Celestine Freinet modern iskolája is a projektmódszernek megfelelően volt kialakítva. A terem közepére helyezte a katedrát, mely a szemléltetést szolgálta a projektek során. Körbe helyezte el a tanulók padjait, hogy mindenki jól láthassa a munkafolyamatot. Freinet nem használta a korabeli könyveket, helyette kinyomtatta a gyermekek által írt élménybeszámolókat és fogalmazásokat, melyeket felhasznált a tanítás során. Három kulcsfogalmat érdemes kiemelni: a kísérletező tapogatózást, a szabad önkifejezést, és a tartalmas közösségi életet.²⁸ Azzal, hogy szabadságot adott a gyermekeknek a tanulási folyamatban, felkeltette a kíváncsiságukat a tananyag iránt. A saját készítésű könyvek által, pedig közel hozta a tanulóhoz az elvont ismereteket is.

2.5. Projektpedagógia fejlődése Magyarországon

Ahogy Maria Montessori is, úgy Magyarországon **Tessedik Sámuel** volt az, aki reformokat akart bevezetni az oktatásba. „*Rousseau kortársaként korát jócskán megelőző nevelésfilozófiai életművet alkotott. Ő az első olyan történelmi személyiség, aki a népoktatás ügyét tevékenyen felkarolta Magyarországon...*”²⁹ Azt vallotta, hogy a társadalmi viszonyok ismerete elengedhetetlen a tanításhoz, ugyanakkor mindenképp ismerni kell a gyermek képességeit, és azt a társadalmi réteget, ahonnan érkezett. Azonban nem akarta kiemelni őket abból a társadalmi rétegükből, hanem társai között a legtöbbet kihozni a gyermekből.

A fiatalok számára tankönyvet készített, ami közelebb állt az ő gondolkodásukhoz. Megfogalmazta, hogy az iskolában sok esetben értelmetlen tananyagokat tanítanak, amit a gyermek nem tud hasznosítani. Nem borította fel a tantárgyak kereteit, de olyan gyakorlati

²⁶vö.: Pukánszky Béla – Németh András (1996): Neveléstörténet. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest <http://mek.oszk.hu/01800/01893/html/10.htm#Heading5> (2014.02.28.)

²⁷vö.: Radnóti Katalin (2008): Projektpedagógia az integráció szolgálatában. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhazsnú Társaság, Budapest p. 80-81

²⁸vö.: Radnóti Katalin (2008): Projektpedagógia az integráció szolgálatában. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhazsnú Társaság, Budapest p. 81-82

²⁹Bánka Péter: Tessedik Sámuel nevelésfilozófiája a projektpedagógia és John Dewey pragmatizmusának tükrében. <http://www.ofi.hu/tudastar/banka-peter-tessedik> (2014.02.28.)

tevékenységekkel egészítette ki, amelyre a fiataloknak szüksége van. Deweyhez hasonlóan a pedagógust is más nézőpontba helyezte. Ne csak ismereteket adjon át elhatárolódó viselkedési módban, hanem valóban segítse a tanulókat az előrehaladásban. Létrehozta a Gyakorlati Gazdasági Szorgalmatossági Oskolát, mely az ő általa készített tanterv szerint működött. Az általa létrehozott iskola emeletén laktak a tanárok, az alsó szinten pedig műhelyek, termek voltak berendezve, annak megfelelően, ahogy ezt a magyar társadalom megkívánta. Iskoláját anyagi problémák miatt be kellett zárni, de kísérleti iskolaként nagy jelentőséggel bírt.³⁰

Nagy László, a budapesti VI. kerületi tanítóképző igazgatója, 1908-ban adta ki a *Gyermek érdeklődésének lélektana* című könyvét. Ebben kifejti, hogy a gyermek érdeklődésére kell alapozni, és munkáltatva kell tanítani, mindenkor figyelembe véve az egyéni sajátosságokat. *„Az érdeklődés motívumai közé sorolja a tevékenységet, az érzékelést és a már meglévő ismereteket. Az oktatás folyamata két, szervesen egymásba fonódó szakaszra osztható: 1. az érdeklődés kialakításának, kialakulásának szakasza; 2. a tiszta szemléletek megjelenésének szakasza.”*³¹

Nagy László elveire alapozva nyílt meg az Új Iskola 1915-ben, melynek **Domokos Lászlóné** lett az igazgatója. Az iskolában nagy szerepet kapott a gyermekek alkotása, a motiváltság felkeltése. Az alkotások révén a személyiségfejlesztést akarták elősegíteni és nem a mechanikus tanulásra sarkalni. A pedagógusok célja az volt, hogy a gyermekek teljes szívvel átéljék a tanulás örömét. A tanár-diák kapcsolat is megváltozott. Megszűnt a szigorú elhatárolódás, ugyanakkor megmaradt a tisztelet a tanár felé.³² *„Nagy hangsúlyt fektettek a közösségi nevelésre, az egészséges versengésre, a szociális érzés erősítésére, a 4-5 fős kis alkotói csoportoknak a működése fontos volt az iskola embereszményének megközelítéséhez. A közös kirándulások, az együttes fizikai és más kísérletek, a csoportosan feldolgozott irodalmi, történelmi korszakok jó alkalmakat kínáltak egymás munkájának megismerésére, segítésére, melyekben felfedezhetjük a projektmódszer egyes elemeit is.”*³³ Oktatási módszere nem csak a projektek alkalmazása miatt volt példaértékű, hanem mert hátrányos helyzetű gyerekeket is fogadtak, akik a csoportos tanulás mellett külön fejlesztésben is részesültek. Ugyanakkor hangsúlyt fektetett a közösségi életre való nevelésre is, mivel a tanítás eredményességét a csoportmunkában való feldolgozásban látta.

³⁰vö.: Bánka Péter: Tessedik Sámuel nevelésfilozófiája a projektpedagógia és John Dewey pragmatizmusának tükrében. <http://www.ofi.hu/tudastar/banka-peter-tessedik> (2014.02.28.)

³¹Hegedűs Gábor dr.: A projektmódszer, a projektpedagógia Magyarországon http://www.rmpsz.ro/web/images/magiszter/2007_osztel/03.pdf (2014.02.28.)

³²vö.: Pukánszky Béla – Németh András (1996): Neveléstörténet. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest <http://mek.oszk.hu/01800/01893/html/11.htm> (2014.01.16)

³³Radnóti Katalin (2008): Projektpedagógia az integráció szolgálatában. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhazsnú Társaság, Budapest p.82

Szintén az 1915 szeptemberében nyílt **Nemesné Müller Mária** Családi Iskolája is. Első osztálytól kezdve a tananyag koncentrikusan haladt a szűk környezettől a tágabb felé. Tanulási módszerének lényege, hogy a gyermek fokozatosan szokjon át az otthoni környezetből az iskolai környezethez. Próbálta elkerülni a feszültséget, amit a sok ismeret rövid időn belül való elsajátítása keltett. Nem csökkentette az ismeretek mennyiségét, mert a tanterve is az államilag meghatározott irányvonalra épült. A koncentrikusan bővülő témaegységek viszont megkönnyítették a tanulást. Nemesné nagy szerepet tulajdonított az elsajátított ismeretek rögzítésére és alkalmazására is. Így kiderültek az esetleges hiányosságok, melyeket pótolni lehetett.³⁴

A szocializmus időszaka alatt nem sok lehetőséget kapott a pedagógia különböző újítások bevezetésére. Egységesítették a tanterveket az egész országban, módszereket és stratégiákat is egyaránt korlátozták. **Gáspár László** szentlőrinci iskolája jó példa volt arra, hogy a kötöttségek ellenére is lehet a gyermek központú pedagógiát művelni. „*A hagyományos tanítási kereteken alig változtat, de a tantárgyak létrehozásában a komplexitásra, a tantárgyi integrációra törekszik. Új tantárgyakat vezet be: a természet és társadalom fejlődése, komplex művészetismeret, vagy a Dewey hatást egyértelműen tükröző általános gazdasági ismeretek. A projektpedagógia ismérvei mutathatók ki az iskolából tanulók által való üzemeltetésében, az iskolaiújság szerkesztésében, és számtalan, a munkához kapcsolódó tevékenységben.*”³⁵ A gazdasági és társadalmi ismeretek által teljesen beleillett a kor eszményébe, miszerint az iskolai életnek teljesen át kell szőnie a gyermek életét.

A fent említett példák jól mutatják, hogy a magyar oktatás mindig is nyitott volt a projektpedagógia irányába, és ez a rendszerváltozás után fel is erősödött. Több esetben nem is ismerték Dewey és Kilpatrick tanulmányait, egyszerűen javítani akartak az oktatás minőségén, olyan ismereteket akartak közvetíteni és olyan módszerekkel, amik közel állnak a gyermekhez. Kísérleti iskolák sora mutatja, hogy a pedagógusok, filozófusok változásokat akartak behozni a gyermek érdekében, de sokszor a politikai helyzet, anyagi problémák és más kívülálló okok ellehetetlenítették a működésüket. Munkájuk így is jelentős, mert kiegészülve a külföldi szakirodalommal ma már egy jól működő projektmódszer működik a magyar intézményekben.

³⁴vö.: Radnóti Katalin (2008): Projektpedagógia az integráció szolgálatában. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, Budapest p.33-34

³⁵ Hegedűs Gábor dr.: A projektmódszer, a projektpedagógia Magyarországon
http://www.rmpsz.ro/web/images/magiszter/2007_osztel/03.pdf (2014.02.28.)

2.6. Projektpedagógia napjainkban

Mind a szegregált, mind az integrált iskolákban egyre többször használják a projektmódszert az oktatás során. Azonban sok esetben inkább a projekt orientált oktatáshoz áll közelebb, mivel a pedagógus határozza meg a problémát és elsajátítandó ismereteket, a tanulók önállóságnak bemutatására a feladatok megoldása közben van lehetőség. Gyakorlataim során olyan esettel is találkoztam, ahol a pedagógus hasonló módszerekkel dolgozott, de a projektpedagógiához nem voltak kellő ismeretei. **TÁMOP**-s pályázatok keretében az intézményeknek lehetőségük van a projektpedagógia részletes megismerésére, az általuk szervezett tanfolyamokon teljes körűen el tudnák sajátítani az ide tartozó ismereteket.

Az első lépcsőfok a projektpedagógia hazai elterjesztése érdekében a Soros Alapítvány által létrehozott **Lépésről lépésre program** volt. Ennek keretében először az óvodákban, majd az iskolai programban is bevezetésre került. Céljuk, hogy olyan tanulási környezetet teremtsenek, ahol a gyermekek gyakorolhatják az egyéni felelősségvállalást, szociális képességeik fejlődnek és ahol felismerik a világ komplexitását. A legfontosabb, hogy kialakítsák a gyermekben a természetes tanulási vágyat, melyet az alkotás, csoportmunkák által szeretnének felkelteni. Példaként az alábbi iskolákban működik sikeresen a Lépésről lépésre program: Hernád utcai Általános Iskola (Budapest), Arany János Általános Iskola (Esztergom), Speciális iskola és óvoda (Kiskőrös).³⁶

*„Az Európai Unió által létre hozott Socrates programon belül a **Comenius 1. program** lehetőséget ad a közoktatás területén az intézmények közötti nemzetközi együttműködésre, országhatárokon átvéelő projektek kidolgozására.”*³⁷ Ez már a projektek rendszerének egy magasabb szintje. Az intézményeknek lehetőségük van olyan intézményekkel felvenni a kapcsolatot, akik hasonló témájú projektet végeznek. Ezáltal jó alkalom nyílik nemzetközi kapcsolatok kiépítésére, a pedagógusoknak szakmai továbbfejlődésre.

1997-ben alapították meg a **Palánta Általános Iskolát** civil kezdeményezésre. Az iskola mind a nyolc évfolyamában projektek sorozatában tanulnak a diákok, ami szinte egyedülálló az országban. Filozófiájuk a humanizmusból ered, vagyis hogy a gyermekek tartsák tiszteletben egymás véleményét, egymás képességeit, ezáltal a tolerancia képessége is fejlődésnek indul. Szabad a vélemény megfogalmazása, de úgy, hogy az ne sértse a másik lelkiismeretét. Az ott dolgozó pedagógusok elsődleges célként fogalmazták meg a tanulók

³⁶Lépésről lépésre program: <http://www.lepesrollepesre.eoldal.hu/> (2014.02.28.)

³⁷M. Náday Mária (2010): A projektoktatás elmélete és gyakorlata. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége p. 19

motiváltságának megerősítését, az egyéni személyiségfejlesztést és az együttműködési készség kialakítását. Éppen ezért két tanterv szerint szervezik a projekteket. Az egyik a helyitanterv, ami a projektek sorozatában jelenik meg, a második a háttértanterv, ami a gyermek fejlettségi mércéjét mutatja a pedagógusok és a szülők felé. Évente az alsó tagozatban 7-8, felső tagozatban 5-6 projekt keretében tanítanak. Az utolsó két évben találkoznak a tantárgyi felosztással, mivel a továbbtanulás miatt osztályozni kell a teljesítményeket. A napi felosztást illetően, a délelőtti folyamán kutató jellegű projekteket végeznek, míg a délután művészeti és sporttevékenységekben vesznek részt.³⁸ Az iskoláról készült filmek és róluk szóló cikkek és tanulmányokból egyértelműen látható, hogy a gyermekek szeretnek projektekben dolgozni, teljesítményük magasabb a magyar átlagnál a kompetenciavizsgálatokban és a szülők is meg vannak elégedve az iskola munkájával.

1998-ban létrejött a **Pedagógiai Projekttársaság** Dr. Hegedűs Gábor szervezésével, melynek jelenlegi elnöke Nahalka István. A társaság elindításának oka, a projektpedagógiához kapcsolódó fogalmak és a módszer tisztázása, pedagógusok számára különböző tanfolyamok szervezése, témához kapcsolódó publikációk kiadása, illetve előadások és konferenciák lebonyolítása. 2003-ban országos szervezettségű lett, Budapesten, Debrecenben, Szegeden és Győrben alapított központokat. 2004 óta a nemzetközi kapcsolatok kiépítésére helyezték a hangsúlyt, ennek eredményeképpen több európai országgal szoros együttműködés alakult ki.³⁹

Látható, hogy a projektpedagógia egyre szélesebb körben terjed, a pedagógusok fogékonnyá váltak a módszerre. A támogató programok és alapítványok segítségével pedig a módszertanát is könnyen el lehet sajátítani. Ezenkívül beépült a pedagógusi képzésbe is féléves kurzusok keretében. Véleményem szerint a módszer alkalmas az ép intellektusú és tanulásban akadályozott gyermekek oktatására is. Kutatásomat, melyet szegregált intézményben végeztem el tanulási problémával élő gyermekekkel, a projektmódszer szerint dolgoztam ki.

3. Nemzeti Alaptanterv

³⁸ Kristóf Péter: A Palánta Iskola pedagógiatörténeti gyökerei.
<http://epa.oszk.hu/00000/00035/00018/1998-07-ta-Kristof-Palanta.html> (2014.02.28.)

³⁹ Hegedűs Gábor dr.: A projektmódszer, a projektpedagógia Magyarországon
http://www.rmpsz.ro/web/images/magiszter/2007_osztel/03.pdf (2014.02.28.)

Nemzeti Alaptantervünket 110/2012 (VI. 4.) Kormány rendelet szabályozza. A dokumentum jelentős változásokon ment keresztül. Ezekből az egyik legfontosabb, hogy visszakerültek a közműveltségi tartalmak, amelyek megkönnyítik az iskolák közötti átjárhatóságot. A 2007-ben érvénybe lépett Nemzeti Alaptanterv túl nagy szabadságot adott a pedagógusoknak. Ezzel szemben a 2012-megjelenő NAT már pontosan meghatározza az elsajátítandó ismereteket, képességterületek fejlesztését. A rendelet párhuzamban van a 2011. évi CXC. törvénnyel a nemzeti köznevelésről, ezáltal egy átfogó szabályozás történt az oktató-nevelő intézményekben. A műveltségterületek részletesebb, évfolyamokra bontott kifejtését a kerettantervekben olvashatjuk.

Hangsúlyosabbá vált az erkölcsi nevelés, a nemzeti azonosságtudat kialakítása, a családi életre nevelés. Ezek olyan elemei a nevelésnek, amelyek nélkülözhetetlenek a normális társas kapcsolatok kialakításához és fenntartásához. A végső cél egy harmonikus emberkép létrehozása, aki a megfelelő kompetenciák birtokában erős identitással is rendelkezik, Magyarországhoz és Európához egyaránt.

Pedagógiai szempontból lényeges változás, hogy az oktatás a személyközpontú, tapasztalati tanulásra épít. Több lehetőséget ad az aktív részvételre, az elsajátítandó ismeretek közelebb kerültek a mindennapi élethez. Ebből kifolyólag egy módszertani változás várható a pedagógusok körében, amely jobban elősegíti a gyermekek komplex nevelését-fejlesztését.

3.1.Szociális és állampolgári kompetencia

A kompetencia fejlesztése hozzájárul a társadalmi életben való aktív részvételhez, tájékozódáshoz a tágabb környezetben. Kiemelt feladata a demokratikus, állampolgári ismeretek elsajátítása, hogy az egyén képes legyen eligazodni a közügyekben, éljen demokratikus jogaival.

Főbb területei közé tartozik az állampolgárság fogalmának és állampolgári jogoknak a megismerése és alkalmazása. Ez magába foglalja a hazai és európai politikai élet figyelemmel kísérését, egyéni vélemények megfogalmazását. Hozzákapcsolódik az Ember és társadalom műveltségterület is, mivel egyes történelmi események kihatással vannak a jelenre, így ezek ismerete nélkülözhetetlen. Rá kell vezetni a tanulókat, hogy a saját, nemzeti értékeink, hagyományaink és kultúránk mellett ismernünk kell más népek kultúráját is, különös tekintettel a nemzeti kisebbségekre. A mi kultúránk ugyanolyan értékű, mint a más nemzetiségi kultúrája, így ki kell alakulnia a kölcsönös tiszteletnek a másik felé. Európában folyamatos a

népességvándorlás, multikulturális társadalmak jönnek létre. Éppen ezért nagy fontossággal bír, a másik nemzet/nemzetiség megismerése, elfogadása és tiszteletben tartása.⁴⁰

*„A kiegyensúlyozott kapcsolatok és a társadalmi életben való aktív, sikeres részvétel érdekében elengedhetetlen a normatudat és az általánosan elfogadott magatartási szabályok elsajátítása. Fontos az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető fogalmak ismerete.”*⁴¹A pedagógusnak megfelelő viselkedési formákat, helyes normákat kell közvetítenie a tanulók felé. Ha helyes példát látnak maguk előtt, következetes magatartást, az ő magatartási szabályaik is fejlődni fognak. Természetesen beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel élőknel halmozottan oda kell figyelni a normatudat kialakításánál, illetve fejlesztéssel is segíteni a megfelelő viselkedési formák kialakítását.

Az egyén jövőjével és munkájával kapcsolatban, társadalmi életben betöltött szerepénél lényeges az együttműködés készségének elsajátítása. A folyamatos változásokhoz alkalmazkodni kell, illetve a felmerülő nehézségekre megoldást találni, konfliktusokat a megfelelően kezelni. A nevelő munka során állandóan új helyzeteket kell teremteni a tanulóknak, amihez megfelelő módon alkalmazkodniuk kell. A projektpedagógia is hasonló módon épül fel, mivel a tanulóknak a saját készségeihez mérten meg kell oldania a problémákat. Az elért eredmény pedig új helyzeteket teremtet.

3.2. Ember és társadalom műveltségterület

A műveltségterület központi témája, a kultúra és a társadalmi együttélés folyamatának változásai. A nevelő-oktató munka legfontosabb része, hiszen a benne rejlő tartalmak járulnak hozzá leginkább a felelős állampolgári lét kialakításához. Több tantárgy összefoglaló neve, ezek mindegyike hasznos tulajdonságok elsajátítására és alkalmazására készít fel. Idetartozik a történelem, filozófia, az újdonságnak számító erkölctan és etika, ahol a szilárd erkölcsi ítélőképesség elérése a cél. Hon és népismeret által részletesebben is megismerhetjük a magyar kultúrát, társadalmi és állampolgári ismeretek, gazdasági ismeretek tükrében pedig beleláthatunk a társadalmi folyamatok változásaiba, felkészíti a tanulókat a közügyekben való aktív részvételre. Éreztetni kell, hogy mekkora felelősségük van a döntéshozatalban, országos

⁴⁰ vö.: 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet: A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. Magyar Közlöny. 66. szám p. 10655-10656

⁴¹110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet: A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. Magyar Közlöny. 66. szám p. 10656

és helyi választások kapcsán. Éppen ezért nem lehet felelőtlenül választani, hanem megfelelő ismereteinek tükrében, megfontoltan kell döntenie.⁴²

A projekt szempontjából a legfontosabb fejlesztési terület a történelmi nevelés. „A történelemtanítás a maga sajátos összetett célrendszerét akkor érheti el, ha képes felkelteni a fiatalok érdeklődését a múlt iránt, és sokféle bizonyítékkal szolgál arra vonatkozóan, hogy a történelmi múlt ismerete a jelen valódi megértését is szolgálja. A történelmi események feltárása, értelmezése és bemutatása olyan készségek elsajátításához járul hozzá, amelyek sokat segíthetnek abban, hogy a tanulók sikeres felnőtté váljanak.”⁴³ A nemzeti öntudat kialakításánál az első lépés, a múlt iránti érdeklődés felkeltése. Véleményem szerint, a nemzeti múlt megismerése járul hozzá a legjobban a motiváció kialakításához, hiszen a tanulók nem érzik olyan távolinak a témát, mint például az ókori görögök életét, filozófiáját.

3.3. Irányelvek

A Nemzeti Alaptantervet kiegészíti az Irányelvek, amelyben összehangolják a NAT-ban olvasható követelményeket, műveltségterületeket, kompetenciákat az egyes sérülések típusaival. A NAT minden tankötelezett gyermekre nézve kötelező érvényű, míg az Irányelvek csak a sajátos nevelési igényű gyermekekre. A dokumentum az óvodai nevelés és iskolai nevelés követelményeit egyaránt megfogalmazza.

A korábbi irányelvekhez képest hangsúlyosabbá vált az önálló tanulási tevékenység, a gyakorlati tevékenységre épülő tapasztalatszerzés. Ezen elvek alapján megszervezett foglalkozásokon ki kell alakulni a gyermekben az önmagához való viszonya, környezetéhez és történelmi múltjához való kapcsolatának. Ehhez kapcsolódik a régen és ma érzékelése, a történelmi idő fogalmának megértése. A témakörhöz kapcsolódó tevékenységeknek hozzá kell járulniuk az esztétikai-művészeti tudatosság, kifejezőképesség fejlesztéséhez. A tanítás-tanulás folyamatában az Irányelvek hangsúlyozza az együttműködésen alapuló tanulás fejlesztését, kooperatív technikák alkalmazását, a csoportmunkában való aktív részvételt.⁴⁴

A Nemzeti Alaptantervben és Irányelvekben megfogalmazott célok a projektmódszerrel elérhetővé válnak. Olyan tevékenységek épülnek egymásra, amely a személyiség komplex fejlesztését segíti elő. Az általam készített Honfoglalás projekt ezen elvek alapján készült el.

⁴² vö.: 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet: A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. Magyar közlöny. 66. szám p. 10707

⁴³ 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet: A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. Magyar Közlöny. 66. szám. p. 10708

⁴⁴ vö.: 32/2012.(X.8.) EMMI rendelet a „Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve, és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve” kiadásáról. Magyar Közlöny. 132. szám p.22487

4. Honfoglalás projekt

Éveken keresztül lehetőségem volt egy ősi magyar kultúra szellemiségében működő lovardában, gyerektáborokban dolgozni, így a honfoglalással kapcsolatban már több ismerettel rendelkeztem. Ezeket összekötöttem a Projektpedagógia kurzuson tanultakkal, ennek eredménye lett a Honfoglalás projekt.

A projektben a gyakorlati tevékenységek mellett az elméleti tudás gyarapítására is hangsúlyt fektettem, melyeket játékokkal és kézműves technikákkal rögzítettem. A tanulmányi kirándulás alkalmával lehetőség nyílt a megszerzett tudás alkalmazására is, melyet a tanulók nagy része sikerrel megtett.

4.1. Problémafelvetés, a projekt célja

Tapasztalataim szerint a gyermekeknek kevés ismeretük van az őseink kultúrájáról, történelméről. A Honfoglalás projekt megalkotása ezt a hiányt próbálja pótolni. Tanulási problémával élő gyermekeknél eleve nehezített az ismeretszerzési folyamat, az absztrakt ismereteket nehezen sajátítják el. Viszont a projektpedagógia által lehetőség nyílhat a tananyag másszempon্তু megközelítésére, az élményszerű tanítás központba helyezésére.

A mai történelem tankönyvek információi között elveszik egy tanulási problémával élő gyermek. A tanulásban akadályozottaknak szóló könyvben pedig kevés anyag szól a témáról. Magyar kultúra és hagyomány nincs megfelelő mértékben kiemelve. Ha megkérdezzük egy gyereket, hogy mondana-e pár dolgot, ami a Honfoglalással kapcsolatos, nem sok mindent tudna felsorolni. A diákok nem ismerik az ősmagyar kultúrát (zene, öltözködés, ételek, életmód...), nem ismerik és nagy részük nem is látott őshonos állatokat (racka juh, magyar szürke marha, hucul). Éppen ezért fontos a téma olyan módon való megközelítése, amely közel áll a gyermekhez, de mégis sok információt ad az adott korról. A projektmódszer segítségével szeretném tudatosítani a gyermekekben elődeink nagyságát, és egy olyan kultúrát szeretnék bemutatni, melyre büszkék lehetünk, és amire az egész mai életünknek épülnie kellene. Az egyes foglalkozások anyagai, gyakorlati tevékenységei hozzájárulhatnak a nemzeti identitásuk erősítéséhez.

Cél, hogy a gyermekek megismerjék a múltunkat a tantervi követelményeknek megfelelően és ezzel egy időben fejlődjön a nemzeti öntudatuk. Honnan indult a magyarság és milyen hatással van ránk a Honfoglalás napjainkban. A projekttervben olvasható tevékenységek által több képességterület együttes fejlesztése. Úgy gondolom, hogy a foglalkozások élményszerűsége által pozitív attitűd alakulhat ki a nemzeti öntudathoz.

A témát a lehető legtöbb szempontból próbálom megközelíteni. A Nemzeti Alaptanterv előírása szerint a gyermekeknek úgy kell ismeretet közvetíteni, hogy az személyes élménnyé váljon bennük. A probléma központú megközelítés lehetővé teszi, hogy több oldalról közelítsék meg a tananyagot, ezáltal összefüggő kép alakul ki bennük a honfoglalás koráról. Nemzeti ismereteink megismerése révén nyitottá válnak saját és más nemzetiségek kultúrája felé is.

4.2. Az osztály

Az osztály elég sokszínűnek mondható. Különböző problémájú, korú és etnikumú gyermekek járnak ide. 12 tanulóból 3 diák évfolyamot ismétel. Mivel egy-két évvel idősebbek voltak a többinél, ők voltak a vezéregyéniségek az osztályban, és ezt az irányítószerepet főleg az enyhe értelmi fogyatékkal élő társaik között tehették meg. A csoportban 6 ép intellektusú és 6 enyhe értelmi fogyatékkal élő volt. A 12 tanulóból 4 roma etnikumú volt.

A BNOF szerinti besorolás alapján az osztályban tanul:

- 6 fő enyhe értelmi fogyatékos
- 1 fő beszédészlelési és beszédmegértési folyamat elmaradás
- 2 fő kevert specifikus fejlődési zavar
- 1 fő Asperger- szindróma, iskolai készségek kevert zavara
- 1 fő beszéd fogyatékos
- 1 fő iskolai készségek kevert zavara, tanulási és magatartás zavar

Az osztályt három csoportra (turul, életfa és csodaszarvas csoport) osztottam az osztályfőnökök javaslata szerint. A gyermekek egymáshoz való kapcsolatát és a tanulási problémákat figyelembe véve, heterogén csoportokat hoztunk létre. A csoportok kialakításánál a „Keresd a párját” kooperációs módszer segítségével végeztem el, így az összeállítás véletlenszerűnek hatott. A három csoport a projekt végéig megmaradt, ezzel elkerültem a gyermekek közötti konfliktusok kialakulását.

4.3. Projekt adatok

Projektvezető: Hrágyel Dóra

Projektben résztvevő pedagógusok:

- Zsáry Ágnes
- Körtélyesi Andrea
- Harangozó János

Projekt időtartama: 2013. október 7-11

Helyszínek:

- Újpesti EGYMI
- Árpád Vére Lovasiskola

Évfolyam:

- 6. évfolyam (12 fő)

Bevonható tantárgyi területek:

- magyar
- történelem
- matematika
- földrajz
- zene
- technika és életvitel
- rajz és kézművesség
- testnevelés

Fejlesztendő kompetenciák:

- Anyanyelvi kommunikáció
- Matematika
- Szociális és állampolgári
- Kezdeményezőképesség és vállalkozói
- Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség

- Hatékony, önálló tanulás

Projekt termékek:

- projekt napló
- kaftán tervezetek
- térképek, plakátok
- gyurmából turul madarak
- nemez labda

Kellékek:

- feladatlapok, rövid szövegek, ppt. bemutató
- nemez, bőrök, textil darabok
- főzéshez az alapanyagok
- papírok, festékek, csomagolópapír, gyurma

Várható költségek:

- főzéshez alapanyagok: 1500 Ft
- csomagoló papír, félfamentes lapok, színes lapok: 1200 Ft
- számháború: 1000 Ft
- fényképek előhívatása kiállításhoz: 4000 Ft

Órarend:

<i>Hétfő</i>	<i>Kedd</i>	<i>Szerda</i>	<i>Csütörtök</i>	<i>Péntek</i>
1. foglalkozás	2. foglalkozás	3. foglalkozás	4. foglalkozás	5. foglalkozás (tanulmányi kirándulás)
	matematika			
	2. foglalkozás folytatása			
napközi/ habil.	testnevelés	angol/habil.	4. fog. folyt.	
ebéd	ebéd	ebéd	ebéd	
egyéni tanulás	egyéni tanulás	egyéni tanulás	egyéni tanulás	egyéni tanulás
informatika	ének	rajz	testnevelés	életvitel

4.4. Első nap

Nevelési, oktatási célok:

A jobb képességű tanulók, a heterogén csoportbeosztás által, több figyelemmel kísérik a gyengébb tanulók munkáját, segítsenek a feladatok megoldásánál. Értsék meg, és alkalmazzák a kooperatív technikákat. A tanulás során vegyenek igénybe új eszközöket, fejlődjön az önállóságuk.

Fejlesztési területek:

Kommunikációs képességek, kreatív képességek, motoros képességek, önálló életvitelre nevelés, önismeret fejlesztés, matematikai kompetencia, digitális kompetencia.

Megbeszélés:

- ismerkedés
- szabályok megbeszélése – plakátkészítés + aláírás
 - pl. „Meghallgatom a másikat! Segítek a másiknak!...”
- előzetes ismeretek felidézése – irányított beszélgetés
- probléma meghatározás
- Miről tanulunk a héten?

Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Fejlesztési célok, módszerek
Magyar		
Rege a csodaszarvasról		
<i>Bevezető:</i> csoportokra bontás turul, csodaszarvas, életfa	Hátukra ragasztott jelek alapján a csoporttagok megkeresése.	f: alkalmazkodási készség együttműködési készség
		m: kooperatív módszer („Keresd a párját”)
törzseskü	„Én... ezennel fogadom...” Csoporton belül egy feladat vállalása.	f: felelősségvállalás munkamegosztás csoporttudat erősítése
<i>Főrész:</i> Felolvasás, ismeretlen szavak megbeszélése.	Ismeretlen szavak jelölése. Megfigyelési szempontok: t: Milyen volt a szarvas? é: Hogy nézett ki	f: szókincsfejlesztés kommunikációs képesség auditív figyelem vizuális figyelem

	Szittyország? cs: Milyen volt Nimród országa?	
feladatlapok kiosztása	kutatás szótárakból, internetről, könyvekből	f: digitális eszköz használat kommunikációs készség
kifejezések: szájruha-szájra, szándékukra áldást kér	kutatás szótárakból, internetről, könyvekből	logikus gondolkodás m: magyarázat
fogalmak: szájhagyomány, rege, eredetlegenda	leírások párosítása a fogalmakkal	f: fogalomalkotás
fontos motívumok: eltévedt az erdőben, csodaszarvas vezette	egyéni vélemények megosztása	f: szóbeli kifejezőkészség m: irányított beszélgetés
feladatlapok kicserélése	közös javítás	m: önellenőrzés
illusztráció készítés	festés – történet négy részletének megfestése	f: finommotorika kreatív képesség m: szóbeli közlés, alkalmazás
történet összegzése	illusztrációk alapján mesélés	f: beszédfejlesztés m: ellenőrzés
Matematika		
mérések, mértékegységek, mértékváltás	Köles kása hozzávalóinak mérése.	f: számolási készség problémamegoldó képesség m: kooperatív módszer („Három megy, egy marad”)
Mit mérhetünk?	mérő eszközök, mérhető anyagok	f: logikus gondolkodás m: megbeszélés, szemléltetés
feladatlapok megoldása, ellenőrzés	verseny kicserélik a megoldásokat	f: számolási készség m: önellenőrzés, magyarázat
Életvitel		
hozzávalók kikészítése	hozzávalók kimérése, főzés	f: kreatív képesség m: alkalmazás, szemléltetés
Hogyan kell teríteni?	terítés, elpakolás	f: életvitel

		m: bemutatás
<i>Befejezés:</i> irányított beszélgetés gyűjtő füzet kitöltése	Hogy tetszett a nap? Mi nem tetszett a nap folyamán?	f: szóbeli kifejezőképesség önértékelés csoport értékelése

eszközök: festék, papír (15 A/4, 1 A/3), kifejezések nyomtatva, mese nyomtatva, kásához hozzávalók, mérőeszközök, kártyák, gyűjtő füzetek, feladatlapok 13x

Köles kása hozzávalók:

- 1 rész köles 5 rész víz, forrásban levő vízbe tesszük a kölest
- felaprított vegyes zöldségek (sárgarépa, fehérrépa, zeller, karalábé, karfiol, zöldborsó) 10 perccel a köles után tesszük bele
- ízlés szerint só, kevés fehér bors, majoránna és lestyán vagy tárkony, borsikafű

Az osztályfőnök elmondása alapján, csak minimális ismeretük volt a honfoglalásról, így feltételeztem, hogy minden tervezett feladat és elsajátítandó ismeret új lesz számukra. A csoportok beosztása után irányított beszélgetéssel szabályokat hoztunk létre, amihez mindenkinek az egész héten tartania kellett magát. Ezeket a szabályokat összegeztük egy plakáton és ezt mindenki, mint egy szerződést, aláírta.

Minden napot magyar foglalkozással indítottunk, ennek keretében feldolgoztunk egy szöveget, melyre később a többi feladat is épült. A történetet az osztályfőnök javaslatára én olvastam fel, a gyermekeknek csak a megfigyelési szempontokra kellett koncentrálniuk. Először szóban osztottam ki a megfigyelési szempontokat, de a történet végére elfelejtették. A többi napon mindenkinek kinyomtattam, így pontosabban válaszoltak a kérdésekre. A feladatlapokat hajlamosak voltak kitulajdonítani, az enyhe értelmi fogyatékkal élő gyermekek itt nem sok szerephez jutottak. Ugyanakkor helyesen használták az internetes segítséget, értelmező kézi szótárakat. A javítást egy tanuló végezte, nem osztotta meg a csoporttal. A festésnél mindenki aktívan dolgozott, ez alapján a történetet helyesen foglalták össze.

A matematika foglalkozás keretében „Három megy, egy marad” kooperatív módszerrel kellett a feladatlapot kitölteniük. A módszer lényegét megértették, de többen csak az eszközökkel akartak játszani. Három érdekes jelenség is volt, ami miatt nem léptem közbe, hanem kívülállóként szemléltem a folyamatot. Az első, hogy a legaktívabb tanulók az enyhe

értelmi fogyatékos gyermekek voltak, illetve az Asperger-szindrómás tanuló. Pár hibával csinálták meg a feladatlapot. A második, hogy konfliktus támadt az aktív és kevésbé aktív tanulók között. A vita során meggyőzték őket, hogy csak akkor mehetnek az utolsó napon kirándulni, ha végig tanulják a hetet. Pedig a tanulmányi kirándulásról, mint a projekt részéről beszéltem, és nem mint jutalomról. Az érvük a tanulók egy részére hatással volt. A harmadik esetben egy enyhe értelmi fogyatékos gyermek megtagadta a további munkát, dobálta az eszközöket, szóban kezdte bántani a többieket. A foglalkozás végén négy szemközt beszéltem vele. Kiderült, hogy nem értette a feladatot és ezért volt a magatartásával probléma. Az osztályfőnök megerősített abban, hogy nála másodlagos tünetként megjelentek magatartási zavarok, negatív viselkedéssel próbálja kompenzálni a tanulási képességekben való hiányosságait. A későbbiekben több segítséget kapott a feladatok megértésénél, ilyen jellegű magatartási problémák nem fordultak többet elő.

Technika és életvitel foglalkozáson volt a legaktívabb az osztály. Motiválta őket, hogy ők főznek és ezt a tanári karból többen is meg fogják kóstolni. Érdeklődtek az alapanyagokról, fűszerekről, ezek ismeretlenek voltak számukra. Szinte önállóan felosztották egymás között a feladatokat, ki készíti el, kóstolja, teríti az asztalon. A használt eszközöket mindenki elmosta maga után. Az étellel az osztályból szinte mindenki meg volt elégedve.

Az első nap, annak ellenére, hogy kevesebb ismeretet sajátítottak el a csoporttagok közti konfliktusok miatt, számomra rengeteg információval szolgált. Felismertem, hogy ki tud önállóan dolgozni, kinek kell több segítség, és ki az, akit csak bátorítani kell. Az osztályban vezető szerepet kapott az Asperger-szindrómás tanuló. Három enyhe értelmi fogyatékos tanulónál az önbizalom erősítésével motiváltabbak lettek, úgy vélem így több feladatot fognak megcsinálni. A többi tanulónak a feladat megértésénél kell több segítség, de képesek önállóan befejezni a munkájukat.

A projektmódszerhez jól alkalmazkodtak, egyedül a szabályok (szerződés) megalkotásában voltak nehézségek, illetve a gyűjtőfüzet, amiben önreflexiós kérdések is vannak, számukra újdonság volt. A legnagyobb motivációt a tanulmányi kirándulás jelenti. A nap végén érdeklődtek a lovardáról, és hogy milyen foglalkozások lesznek még a héten. A napot pozitív hangulatban zártuk.

4.5. Második nap

Nevelési, oktatási célok:

A tanulók ismerjék meg az ősi magyar szimbólumokat, ezeket vegyék észre a mindennapokban. Figyeljék meg az ősi magyar kultúrát. Önmaguknak tűzzenek ki célokat és végezzék el a hozzá kapcsolódó feladatokat, fejlődjön az önállóságuk.

Fejlesztési területek:

Kommunikációs képességek, motoros képességek, kreatív képességek, önismeret.

Megbeszélés:

- tegnapi nap felelevenítése – kötetlen beszélgetés
- Mi fog történni a nap folyamán!

Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Fejlesztési célok, módszerek
Magyar		
Emese álma		
<i>Bevezetés:</i> Honfoglalás film részletének megtekintése.	Eszközök, állatok személyek megfigyelése, majd megnevezése.	f: rövid távú memória szókincsfejlesztés vizuális figyelem
		m: verseny feladat
<i>Főrész</i> történet felolvasása	Tanári felolvasás után egyenként. Megfigyelési szempont: t: Miben hittek a magyarok? é: Mit jósolt a táltos? cs: Mi volt az álom?	f: olvasás technika auditív figyelem vizuális figyelem figyelem megosztása szóbeli kifejező készség
		m: bemutatás, megbeszélés
ismeretlen szavak	kutatás interneten, könyvekben	f: szövegértés
		m: verseny feladat
Húzd alá a helyes választ!	Három lehetőség közül a helyes válasz aláhúzása.	f: szövegértés vizuális figyelem rövid távú memória információk szelektálása
		m: verseny feladat

Turul jelentése: Hol jelenik még meg? Keress könyvekben különböző ábrázolásokat!	keresés interneten, könyvekben	f: vizuális figyelem hasonlóság felismerése
		m: verseny feladat
feladatlapok javítása	Csoportok kicserélik egymás között.	f: szociális képességek m: ellenőrzés, megbeszélés
Nem nyelvi jelek használata a beszédben.	„Beugró”: lassított felvétel + váltóláz. Szereplők: Emese, Ügyek, táltos, turul. Hangulat megjelenítések, lassított mozdulatok.	f: gesztusok jelentése gesztus használata feladattartás
		m: játék alkalmazás
turul készítése	gyurma, festés	f: finommotorika emlékezet
Technika		
jurta szerkezete, elrendezése ppt bemutató	Jurta elrendezésének összeállítása síkban.	f: rövid távú memória tájékozódás síkban
		m: előadás, magyarázat
Rendezzük át az osztályt a jurta felosztása szerint.	Létre hoznak egy „nagy családot”.	f: tájékozódás térben emlékezet
		m: alkalmazás, ellenőrzés
Egyéni kaftán tervezése textil darabokkal.	A/3 lapokon ragasztással	f: finommotorika kreatív képességek
		m: szemléltetés, értékelés
<i>Befejezés</i> Elpakolás, kész munkák megtekintése.	Kinek tetszik a műve? Miért? Hogy értékelnéd a mai teljesítményed?	f: kommunikációs képesség önértékelés
		m: ellenőrzés

eszközök: gyurma, festék, A/3 lap, internet, feladatlap, textil darabok, ragasztó, ollók, ppt.

Irányított beszélgetés alatt felmértem, mennyi információ maradt meg a tegnapi napról. Az enyhe értelmi fogyatékkal élők kevés adatot tudtak mondani, inkább a feladat típusokat jegyezték meg. A főzést többször is felmerült a beszélgetés alatt. Két tanuló, akikkel

a legtöbb probléma volt a nap folyamán, sokkal közvetlenebbek, aktívabbak voltak a foglalkozás során.

A magyar foglalkozást a Honfoglalás film részletével indítottam. A feladat szerint meg kellett nevezni egyes eszközöket, állatokat, esetleg személyeket. Pár eszköz kivételével mindet megnevezték, és bizonyos idő elteltével újra fel tudták sorolni. A szöveg feldolgozásánál csak egy csoport tudott válaszolni a megfigyelési szempontra, a másik két csapat körülírta, de nem találta meg a pontos részt. A kiosztott feladatlapokat kevesebb idő alatt oldották meg. A kutatáshoz szükséges eszközöket önmaguktól elosztották a csoportok között, de a megoldásnál továbbra is csak egy-egy tanuló dolgozott. A csoport többi tagja később csatlakozott. A feladatlapok javítását szintén egy ember végezte. A történet eljátszásakor nagy sikere volt a „Lassított felvétel” módban eljátszásnak, és a különböző hangulatok megjelenítésének. Ennél a feladatnál nem csak a történetre kellett koncentrálni, hanem az egyéb hangulatokra is, vagy éppen a lassított mozgásra. A figyelem megosztására került a hangsúly. További feladat volt még egy turul készítése gyurmából. Egy tanuló munkája hasonlított a korábban megtekintett turulmadár ábrázolásokhoz.

A technika foglalkozás során az ősi magyarok életmódja, ruházkodása volt a téma. A foglalkozás elején egy rövid előadást tartottam, saját készítésű fotókat mutattam szemléltetésként. Az előadás alatt érdeklődők voltak, sokat kérdeztek, még azok is, akik eddig kevésbé vettek részt a feladatokban. Az előadás közben lehetőségem volt leellenőrizni az eddigi tudást, a kérdésekre helyesen tudtak válaszolni. A logikus gondolkodás használatával helyesen kikövetkeztették, hogy miért aludtak jurtában, vagy miért kaftánt hordtak elődeink. Közösén áttanulmányoztuk a jurták elrendezését, de a hozzákapcsolódó feladat során, csak az információk felére tudtak visszaemlékezni. Érdekes eredmények születtek a kaftánok tervezésénél. A feladat szerint papíron megtervezhették a saját kaftánjukat és textil darabokból, szintén papíron, meg is alkothatták őket. Az elkészült kaftán tükrözte, milyen problémája van a gyermeknek. Az enyhe értelmi fogyatékkal élők, egy kivételével, egy féle textilt használtak, egyszerűbb megoldási folyamatot választottak. A pszichés fejlődési és magatartási zavarral élők több színnel dolgoztak, de a kézügyesség fejletlensége miatt nem volt pontos a ragasztás és vágás. Az Asperger-szindrómás gyermek pedig rengeteg színt igénybe vett.

A második nap jó hangulatban és kevesebb konfliktussal telt el. A technika órán halk hangerőn, kötetlenül beszélgettek egymással az aktuális dolgaikról. A nap végén egy „mini kiállítást” csináltunk, ahol megnézhatték egymás munkáját. Ekkor került sor a jutalom kártyák kiosztására is, és a következő nap megbeszélésére.

4.6. Harmadik nap

Nevelési, oktatási célok:

Ismerjék meg az ősi magyarok gondolkodását, zenei kultúráját, a honfoglalás legfontosabb eseményeit. Fejlődjön az osztály összetartozás tudata, képessé váljanak a munka megosztására, az önreflexióra. Fejlődjön a kritikai gondolkodásuk, adjanak tanácsokat társaiknak úgy, hogy az ne legyen sértő.

Fejlesztési területek:

Kommunikációs képességek, ritmusfejlesztés, motoros képesség, kreatív képesség, rövidtávú memória, kooperációs késég fejlesztés, kritikai gondolkodás fejlesztése.

Megbeszélés:

- irányított beszélgetés
- Miről tanulunk ma?
- Ki mit fog másképpen csinálni, mint tegnap?

Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Fejlesztési célok, módszerek
Magyar		
Vérszerződés		
<i>Bevezetés:</i> Versenyt az eddig tanultakról. Honfoglalás film vérszerződés része.	Asztalra koppantással jelzik, ha tudják a választ szereplők megnevezése.	f: figyelem emlékezet reakció gyorsaság
		m: ellenőrzés verseny feladat
<i>Főrész:</i> Vérszerződés felolvasása	Ismeretlen szavak jelölése. Megfigyelési szempontok: t: Kik voltak Álmos elődei? é: Milyen volt Álmos? cs: Mit fogalmazott meg az eskü?	f: vizuális figyelem akusztikus figyelem figyelem megosztása szövegértés
		m: bemutatás megbeszélés
Vezérek, törzsek neveinek leírása.	rovásírással és normál írással	f: íráskészség fejlesztése
		m: szemléltetés

Üzenet írása a törzseknek rovasírással.	Jöjjenek a törzsi találkozóra! Miért kell elmennünk Etelközből? Hova megyünk? Miért oda?	f: íráskészség fejlesztése kreatív képességek információk kiemelése
		m: közlés
Plakátkészítés rovasírással – használható információk megjelenítése plakáton.	Hova vándorolnak, miért, mikor, találkozás helye... Rajz!	f: kézügyesség kreatív képességek információk kiemelése
		m: gyakorlás
Plakátok felmutatása – csoportok munkájának értékelése.	Információk ellenőrzése! Mi hiányzik a plakátról? Információk és rajz közötti összhang! Mire kell figyelni egy mai plakátnál? Hamis információk!	f: önellenőrzés logikus gondolkodás kritikai gondolkodás kommunikációs kép.
		m: megbeszélés ellenőrzés
Ének-zene		
Kaláka együttes: Rege a csodaszarvasról	ének megtanulása	f: rövid távú memória ritmusfejlesztés
		m. bemutatás
Regelő fehér táltos dobcsoport	Közös tánc sámán-énekekre – zenehallgatás.	f: tánc – ritmusfejlesztés mozgásfejlesztés
Történelem		
Ismeretterjesztő szöveg csoportos feldolgozása.	Kiselőadás a legfontosabb információkról.	f: lényeg kiemelés beszédkészség fejlesztés
		m: kiselőadás
Feladatlapok kitöltése – összefoglalás.	Más csoportok szövegei alapján feladatlapok kitöltése.	f: emlékezet szövegértés
		m: verseny feladat
Feladatlapok kicserélése.	javítás	m: ellenőrzés
Befejezés: Jutalomkártyák kiosztása.	Hogy érezték magatokat a mai napon? Mi nem tetszett?	f: beszédkészség ön és csoportértékelés

eszközök: rovas betűk, A/3 papír, zene, könyvek, internet

A harmadik napot egy verseny feladattal indítottam, melynek jutalom kártya volt a díja. A kérdések elhangzása után asztalra koppantással kellett jelezni, ha tudják a helyes választ. A versenyen motiváltak voltak, gyorsan reagáltak és helyesen válaszoltak. Az osztálynak több mint a fele azonos időben koppintott minden kérdésnél. Ezután ismét a Honfoglalás film, témához kapcsolódó részét tekintettük meg, rávezetesként az adott napra.

A magyar foglalkozás alkalmával a rovásírás elsajátítása és a vérszerződés története volt a főtéma. A megfigyelési szempontokat mind a három csoport megtalálta, pontosabb volt a történet összefoglalása. Nagyobb önbizalommal válaszoltak, több összefüggő mondattal mondták el a történetet. A magyar vezérek és törzsek neveinek megtanulása után lemásolták őket rovásírással is. Rovásírás technikáját hamar elsajátították, de a gyenge kézügyesség miatt több esetben olvashatatlan volt a törzseknek írt üzenet. A feladatot a magatartási zavarral élő tanulók tudták helyesen megoldani. Pozitívként említeném meg, hogy több mostani helységnévvel össze tudták kötni ezeket az ősi neveket. (Káposztásmegyer, Árpádföld...) A plakátkészítésből minden csoporttag kivette a részét, de eltérő módon. Két csoportnál megvárták, míg az egyik befejezi és akkor átvette a következő. Egy csoportnál viszont egy időben dolgoztak a plakáton. Felosztották maguk között a munkát, konfliktus nem jött létre. A másik két csoportnál viszont segíteni kellett még a munka megosztásában. Ebből kifolyólag, ez a két csoport lassan haladt, míg a másik hamar megcsinálta a feladatot. Az egyik csoport jó tanáccsal látta el a másik csoportot, hogy milyen módon haladhatnak gyorsabban.

Az ének foglalkozáson a „Rege a csodaszarvasról” éneket sajátították el. Ezután ugyanerre az énekre egy kőrtáncot próbáltunk begyakorolni, de a fejletlen ritmusérzék miatt csak az osztály felének sikerült. Problémát okozott, hogy az egyszerű, két lépésből álló mozgássort többször is összekeverték. Körülbelül az óra végére sikerült azonos ritmusban, megfelelő lépéssorrendben körbe menni.

Történelem foglalkozás során minden csoport kapott egy egyoldalas szöveget, amiből kiselőadást kellett alkotniuk és a csoport szónoknak elő is kellett adnia. Ezáltal fel tudtam mérni, milyen szinten találják meg a lényeges információkat. Többségét sikerült kiemelniük és körülbelül két percben össze is tudták foglalni. Az előadásokra végig odafigyeltek, egy tanuló ki is egészítette az előtte szólót. Annak ellenére, hogy koncentráltak, a hozzákapcsolódó feladatlapokat csak félig sikerült megoldani.

Tapasztalatom szerint a harmadik nap végére már gyorsabban végezték el a feladatokat, nagyobb eredményekkel. Pozitívum, hogy a csoportok segítették a másikat, és hogy képesek közösen egy kiselőadást is összeállítani.

4.7. Negyedik nap

Nevelési, oktatási célok:

Ismerjék meg Magyarországot és Kárpát-medence földrajzi helyét és adottságait, képesek legyenek térben és síkban is minta alapján másolni. Fejlődjön az önbizalmuk, merjenek több ember előtt is szerepelni. Értsék meg, miért a Kárpát-medencét választották őseink.

Fejlesztési területek:

Kommunikációs képesség, kreatív képesség, téri orientáció, önbizalom fejlesztése, rövid távú memória.

Megbeszélés:

- Három nap rövid összefoglalása.
- Miről nem volt szó még?

Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Fejlesztési célok, módszerek
Magyar		
Árpád, a honalapító		
összefoglalás	villámkérdések	f: hosszú távú memória
		m: versenyfeladat
<i>Bevezetés:</i> Honfoglalás rockopera, Honfoglalás film részlete.	Eszközök megnevezése.	f: rövid távú memória
		logikus gondolkodás
<i>Főrész:</i> tanári felolvasás	Ismeretlen szavak jelölése.	m: irányított beszélgetés
		f: figyelem szókincs
színpadi improvizáció	Szerepek beosztása, csoportok egymást értékelik.	m: bemutatás, megbeszélés
		f: beszédképesség kreatív képesség kritikai gondolkodás
Képi illusztrációk készítése.	Adott részletek festése A/3 papíron.	m: gyakorlás, értékelés
		f: figyelem megosztás finommotorika kreatív képesség

		m: közlés
Földrajz		
Térképen megnézik Európát.	Hol helyezkedik el Magyarország? Színek jelentése a térképen.	f: tájékozódás síkban
		m: megbeszélés, szemléltetés
udvar – homokozó	Arányok megbeszélése. Különbség a síkság, dombság és hegység között.	f: logikus gondolkodás
		m: megbeszélés
Magyarország domborzata Fogalmak megbeszélése: hegy, völgy, hegycsúcs, lejtő, domb, síkság fogalmakhoz tartozó tulajdonságok.	Magyarország domborzatának kialakítása térkép segítségével.	f: téri orientáció kreatív képesség taktilis érzékelés
		m: közlés alkalmazás
Kárpát-medence rajzolása csomagoló papírra.	Miért telepedtek ide őseink?	logikus gondolkodás finommotorika kreatív képesség
		irányított beszélgetés
<i>Befejezés:</i> Jutalom kártyák kiosztása!	Csoport munkákról rövid beszámoló.	m: önreflexió

eszközök: festék, csomagolópapír, térkép, színpadi improvizációhoz eszközök

Az előző napok összefoglalásaként a gyermekek kérésére szintén villámkérdéseket tettem fel. Az információk nagy része továbbra is megmaradt, gyorsan reagáltak a kérdésekre. Az enyhe értelmi fogyatékkal élők lassabban reagáltak, de szintén helyesen válaszoltak. Ráhangolódás szintén film részletekkel történt, ezeket most is nagy érdeklődéssel nézték, kérdéseket tettek fel a film után.

A szövegfeldolgozásánál szinte hibátlanul megtalálták az adott részeket, de a szöveg feldolgozását segítő kérdésekre az esetek felében hibás válaszokat kaptam. A történet összegzése után, minden csoport eljátszotta a történetet. Bármilyen eszközt lehetett használni, szöveget is lehetett olvasni. Konfliktus nélkül nem sikerült felosztani maguk között a szerepeket. Az előző nap folyamán jól ment a munkamegosztás, azonban most segítség nélkül

nem tudták megoldani. Mind három csoport előadása sok információval szolgált, és a csoportokról alkotott eddigi véleményemmel ellentétesen történt. Az a csoport, aki eddig a legjobban teljesített, nem tudta eljátszani, egy helyben álltak, a szöveg erősen akadozott. A második csoport szöveg segítség nélkül adta elő, kicsit át is írták a történetet és egy humoros jelenetet adtak elő, teljesen spontán módon. A harmadik csoport nem színészkedett, de tökéletesen felolvasták a történetet, a szerepek nem keveredtek össze. Pontosan tudták, ki mikor jön. Lényegesnek tartom kiemelni, hogy a második csoport a beszédhibáik és szegényes szókincsük ellenére, mennyire kreatívan oldotta meg a feladatot. Képesek önfeledten játszani, ha kevésbé érzik a feladat kötöttségét. Annak ellenére, hogy átírták a történetet, nem volt negatív, a benne előforduló humor sem volt sértő. A csoportok előadásának értékelésénél szépen összefoglalták a véleményüket, nem bántották meg egymást. Szókincsük szintjéhez képest választékosan fogalmazták meg a kritikájukat. A magyar foglalkozás utolsó feladatánál arra voltam kíváncsi, hogy a vizuálisan észlelt (film részlet), vagy akusztikusan észlelt információk (Árpád, a honalapító) fognak-e megjelenni a festményeken. A feladat szerint, azt kellett volna megfesteni, amiről a magyar foglalkozáson a legtöbbet foglalkoztunk. Egy csoport volt, aki helyes módon a honalapítással kapcsolatban festett, a másik két csoport az óra elején látott film részletet adták vissza. Jelen esetben a vizuálisan észlelt információk jobban bevésődtek, mint az akusztikusan észlelteket.

A földrajz foglalkozásból két részt szeretnék kiemelni. Az egyik a homokozóban készített Kárpát-medence készítése volt. Ennél a feladatnál aktívak az enyhe értelmi fogyatékkal élők és az Asperger-szindrómás tanuló volt. Az Asperger-szindrómás gyermek koordinálta, így a végeredmény felismerhető lett. A többi tanuló is alkotott, de rájuk nagyobb hatással volt az, hogy kint lehetnek az udvaron, kevésbé tudtak a feladatra figyelni. A másik esetben, az osztályban egy csomagoló papíron kellett a Kárpát-medencét tetszőleges technikával létrehozni. Az egyik csoport elővett egy térképet és megpróbálták tökéletesen lemásolni azt. A munkát felosztották egymás között, gyorsan haladtak. A másik csoport megdicsérte őket, körbe állták a munkájukat. A harmadik csoport két tagja is odament és szándékosan megrongálta a művüket. Korábban erre nem volt példa, hogy féltékenységből egyes tanulók megpróbálják tönkretenni a másik csoport munkáját. Végig a projekt folyamán figyeltem arra, hogy minden csoport kellő dicséretet és megerősítést kapjon. A konfliktust azonban sikerült megoldani, a tanulók bocsánatot kértek.

Az első naphoz képest ezen a foglalkozáson volt leginkább érezhető a csoportmunka, a munkamegosztás, egyéni segítségadás a csoporttagok között. Sikerült elérni a kitűzött célok legnagyobb részét, a konfliktus megoldás is gördülékenyebben ment a tanulók között.

4.8. Ötödik nap

Nevelési, oktatási célok:

Képesek legyenek az elsajátított ismereteket a gyakorlatban is alkalmazni. Alkalmazkodjanak az új környezethez, tartsák be az adott helyszín szabályait. Játék során fejlődjön a csoporttudat, merjenek új sportokat és eszközöket kipróbálni. Fejlődjön a koncentrációs készségük, a hallott információkat vissza tudják idézni.

Fejlesztési területek:

Motoros képesség, kreatív képesség, monotonitástűrés, önbizalom fejlesztés, koncentrációs készség.

Tanári tevékenységek	Tanulói tevékenységek	Fejlesztési célok, módszerek
Indulás 8.00-kor az iskola elől külön busszal. Érkezés 8.30-kor Gödöllő- Száritópusztán. Indulás Újpestre 12.00-kor.		
Ismerkedés a lovardával, a lovarda szabályainak megbeszélése.		
Testnevelés		
lóápolás	Lovaglás körkarámban.	f: önbizalom motoros képesség keresztcsatornák
		m: magyarázat
Harangozó János előadása a magyarok harcmódoráról, életmódjáról.		
Jurták berendezése, az előző napokon tanultak alapján.		
Íj használat bemutatása, biztonsági szabályok megbeszélése.	íjászat	f: motoros képesség téri orientáció
		m: bemutatás, magyarázat
Számháború kártyák előkészítése, szabályok megbeszélése.	magyarok vs. besenyők	f: szabály tudat középtávú állóképesség rövid távú memória
Kézművesség		
Nemezelés		
Gyapjú, szappan, langyos víz előkészítése, nemez labda	Nemez labda készítése.	f: kreatív képesség finommotorika

készítés technikájának bemutatása.		monotónia tűrés taktilis érzékelés m: szemléltetés
Összefoglalás – beszélgetés a héten történetekről.	Kiállítás megtervezése, megalkotása.	f: kreatív képesség önbizalom fejlesztés
		m: összefoglalás, beszélgetés

eszközök: kártyák számháborúhoz, nemez, szappan, vödör, A/4 lapok

A projekt utolsó napját tanulmányi kirándulásként, Gödöllő- Száritópusztán, az Árpád Vére Lovasiskolában töltöttük. A kirándulást nagy lelkesedéssel várták, szinte mindenki korábban érkezett aznap iskolába.

A gyermekek korábban nem jártak lovardában, minden újdonságként hatott rájuk. A szabályok megbeszélése után, lovaglással kezdtük a napot. Saját tapasztalatom szerint, azok a gyermekek, akik valamilyen fogyatékossgal élnek, sokkal görcsösebb mozgásuk van lovon, több idő kell, hogy feloldódjanak. Ez most is beigazolódott. Nem féltek a ló közelében, ezért párokba soroltam őket, és míg egyik a lovon ült, a másik vezette a lovat a körkarámban, majd cseréltek. Ezzel fejleszthető volt a kölcsönös bizalom a gyermekek között.

Hallhattak egy előadást a magyarok életmódjáról, harcmódoráról, illetve különböző harci eszközöket tekinthettek meg. Az előadás alatt végig csöndben voltak, nagyon beleélték magukat. Az előadó által feltett kérdésekre ügyesen válaszoltak, logikai gondolkodást igénylő feladatokat is megoldották. Mivel az előadás jurtaiban volt, a végén lehetőség nyílt az életmóddal kapcsolatos ismeretek ellenőrzésére. Hat tanuló hibátlanul megnevezte a jurta részeit, és hogy milyen módon kell elhelyezni a használati eszközöket.

Az előadás után kipróbálhatták az íj használatát is. Tapasztalatom szerint az íjászat igényel a legtöbb odafigyelést, mert a gyerekek sok esetben nem értik meg, milyen veszélyes eszközt tartanak a kezükben és sokszor játékként fogják fel az íjászatot. Ugyanakkor az osztály fegyelmezetten használta az íjat, nem csináltak olyat, ami balesetveszélyes lett volna. Nem kellett rájuk szólnom a helytelen viselkedés miatt. Feltételeztem, hogy kevés gyerek tud beledőlni a táblába a gyenge téri orientáció miatt, illetve hogy az enyhe értelmi fogyatékkal élők nem fogják érezni, hogy mekkora erőt kell kifejteni egy nyílvesztő ellövésénél. Azonban az ép intellektusú tanulók többször is beletaláltak, míg az enyhe értelmi fogyatékkal élő tanulók pedig legalább kétszer. Mindenkinek volt sikerélménye az íjászat alatt, ahogy a lovaglás is, ez is nagy sikert aratott a gyermekek körében.

A számháborúnál szétbontottam az eddigi csoportokat és „magyarok harcoltak a besenyők” ellen. Mivel a gyermekek többségének gyenge volt a rövid távú memóriája, ezért felírtam a számukat a kezükre. A szabályokat megértették, de nem tudták alkalmazni a játék közben. Sok esetben nem álltak ki a játékból, miután leolvasták a számát. Az enyhe értelmi fogyatékkal élő gyermekeknél megfigyelhető volt, hogy céltalanul szaladgáltak a kijelölt területen, vagy elbújtak egy helyen és ott maradtak a játék végéig. Az ép intellektusú tanulók többször össze is veszték a játék közben, teljesen komolyan vették a feladatot és a legkisebb szabálytalanságot is jelezték nekem. Ennek ellenére a számháborúnak olyan sikere volt, hogy a délutáni szabadfoglalkozáson az iskolában is ezt játszották. Körülbelül a hatodik kör után láttam, hogy a csapat egyszerre mozog, megpróbálják egymást megvédeni, vagy éppen egyszerre támadnak.

Fontos még megemlíteni a kézműves foglalkozást, ahol a nemezlabda készítésének technikáját mutattam be. A monotonia tűrést szerettem volna ilyen módon megvizsgálni. Mivel a labda készítése egy lassú folyamat, ugyanazt a mozdulatot kell végig tenni, illetve figyelni kell a kifejtett erő nagyságára, így célszerű volt megvizsgálni, ki hogyan tudja elvégezni a feladatot. 12 gyermekből 3 csinálta végig. Ebből a három gyermekből az egyik Asperger-szindrómás, a másik kettő enyhe értelmi fogyatékkal élő. A magatartás zavarral élők összenyomták vagy eldobták a labdát, a többi egyszerűen letette és nem foglalkozott vele. Feltételeztem, hogy az enyhe értelmi fogyatékkal élők végig csinálják a folyamatot, azonban csak két tanulónak sikerült a hatból.

Az utolsó beszélgetésnél a gyermekek egyöntetűen az ötödik napot szavazták meg a legjobbnak. Tetszett nekik az új környezet és a rengeteg, számukra eddig ismeretlen állat, amivel a lovardában találkozhattak. Lelkesedésüket felhasználva megterveztük és megalkottuk a kiállítást, melyet bárki megnézhetett a következő hét folyamán. A kiállítás létrehozásából mindenki kivette a részét, kreatívan oldották meg az elrendezését.

Összességében elmondható, hogy a projektet jó hangulatban, élményekkel gazdagodva zártuk le. A kiállításnak nagy sikere volt, az osztály több dicséretet is kapott. Fejlődést főleg a szociális képességek területén figyeltem meg. Eredményként értékelhető, hogy a projekt zárását követően a nap végéig együtt játszott az osztály. Volt, aki további kérdéseket tett fel, a lovakkal, honfoglalással kapcsolatban, és néhányan az általam hozott könyveket lapozgatták kicsöngetésig.

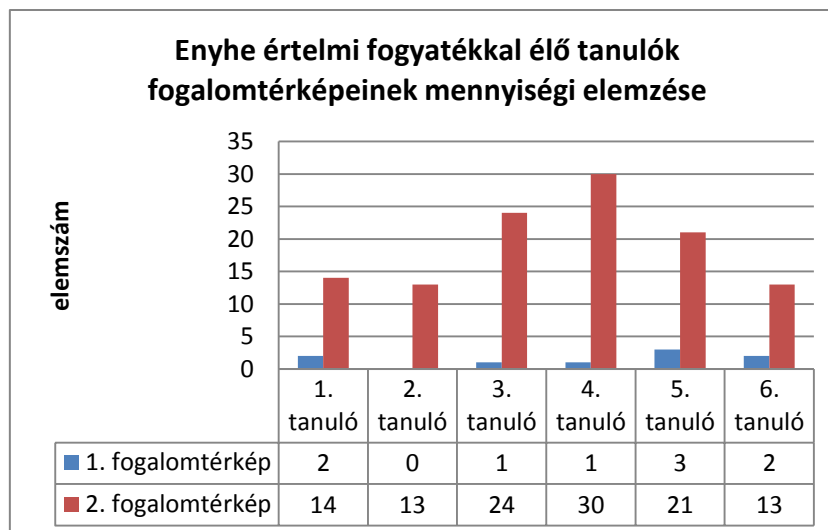
4.9. Kutatás eredményeinek értékelése

A hipotézisben olvasható feltételezésekre a saját megfigyeléseimben kerestem a választ. TDK dolgozatom fő célja az volt, hogy az általam készített Honfoglalás projektet a gyakorlatban is alkalmazhassam, amelyben a témához kapcsolódó tevékenységek elősegíthetik a nemzeti öntudatra való nevelést. Feltételeztem, hogy a **projekt lehetőséget teremt a nemzeti öntudat fejlesztéséhez**. A foglalkozások során rengeteg információt hallottak az ősi magyarok életmódjáról, a történelmi eseményekről. Mivel a rögzítés kézműves technikák segítségével történt, személyes élmény kapcsolódott az adott információkhoz. A tanulmányi kirándulás során betekintheztek a magyarok mindennapi életébe, lehetőségük volt a korábbi ismeretek alkalmazására. Ha egy tanulónak személyes kapcsolata alakul ki egy történelmi korról, beépül a személyiségének rendszerébe, elősegítve ezzel a nemzeti identitás kialakítását. Véleményem szerint sikerült felkelteni a tanulók érdeklődését a nemzeti múlt, az ősi magyar kultúra iránt. Ez megalapozza a nemzeti identitásukat, motivációként szolgálhat későbbi korok tanulmányozásánál.

Feltételeztem, hogy a **projekt módszer által több ismeret fog rögzülni**. Hipotézisemet fogalomtérképek segítségével szeretném bizonyítani, melyet megírtam a projekt első napján a foglalkozások előtt, és a projektzárást követően. Az első fogalomtérképet egy tanuló kivételével mindenki megírta, ő betegség miatt hiányzott az első napról. Mivel a tanulók elmondták neki az első nap történéseit, nem írtam meg vele a fogalomtérképet. Véleményem szerint befolyásolta volna az eredményt. A második fogalomtérképet mindenki megírta.

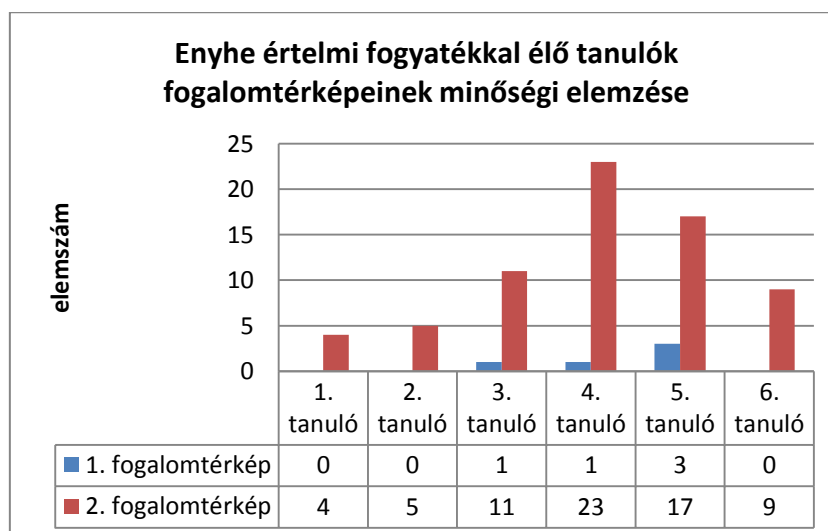
A fogalomtérképek elemzésekor két szempont szerint, az elemszámok mennyisége és minősége alapján értékeltem ki őket. Ezenkívül külön diagramon mutatom be az enyhe értelmi fogyatékkal élő tanulók és az ép intellektusú tanulók eredményeit. Az ép intellektusúaktól nagyobb elemszámú és minőségileg is jobb fogalomtérképeket vártam, de ahogy a diagramon is látni lehet, ez nem minden esetben igazolódott be.

Az 1. ábrán látható, hogy a projekt előtt minimális ismeretük volt a honfoglalásról. A projekt után mennyiségileg nagyobb elemszámú fogalomtérképeket kaptam. Az adatok alapján, az enyhe értelmi fogyatékkal élők eredményei szerint két csoportra lehet őket osztani. Az 1., 2. és 6. tanuló közel egy szinten teljesített, míg a 3., 4. és 5. tanuló magasabb szinten helyezkedik el. Ezt a projekt során végzett megfigyeléseim is alátámasztják, mivel a második csoport végig aktívabb és motiváltabb volt, a csoport munkákban jobban részt vettek, több szóbeli megnyilvánulásuk volt. Az első csoport tanulói inkább a háttérben maradtak, ők is elvégezték a feladatokat, de a motiválás ellenére sem mutattak nagyobb aktivitást.

1. ábra: Enyhe értelmi fogyatékkal élő tanulók fogalomtérképeinek mennyiségi elemzése

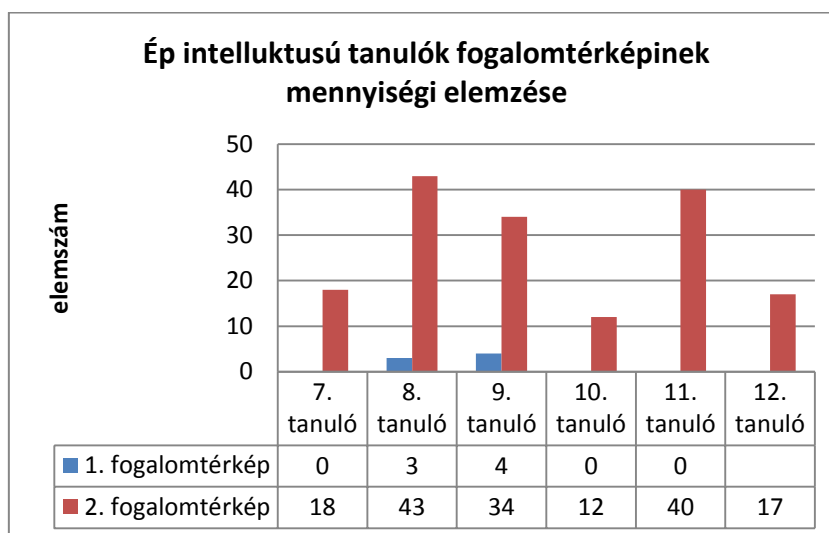
A fogalomtérképeket vizsgálva feltűnt, hogy az enyhe értelmi fogyatékkal élők bizonyos tevékenységeket is („festettünk”, „táncoltunk”, „főztünk”) megjelöltek és nem csak az elsajátított ismeretek kerültek a papírokra. Így lényegessé vált azt is megvizsgálni, hogy minőségileg milyen információk rögzültek a projekt során. Az 2. ábrán látható, hogy a mennyiségi elemszámhoz képest jóval kevesebb a minőségi információk száma. Azonban itt is kiemelkedik a 3., 4. és 5. tanuló, akik nem csak mennyiségileg, hanem minőségileg is jobb fogalomtérképeket hoztak létre. Ők a rendelkezésre álló időt is jobban kihasználták, mint az 1., 2. és 6. tanuló, akik pár percen belül letették a tollat.

2. ábra: Enyhe értelmi fogyatékkal élő tanulók fogalomtérképeinek minőségi elemzése

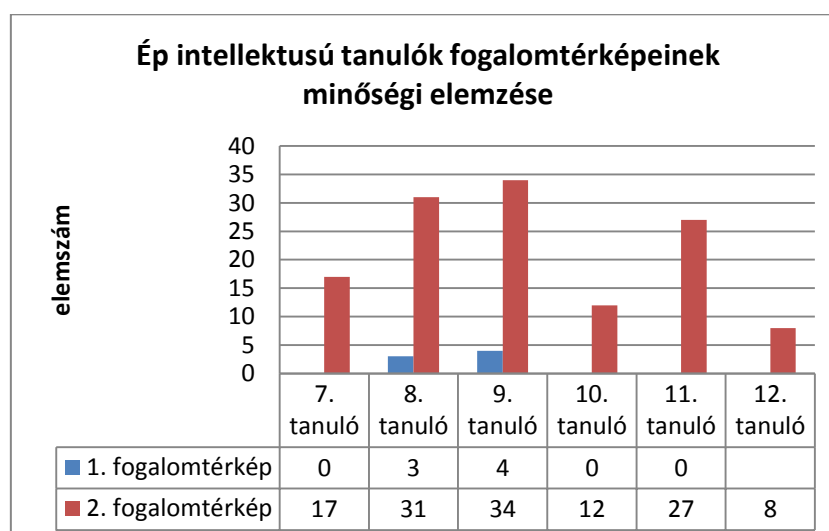
A 3. ábra mutatja, hogy az ép intellektusú tanulók az enyhe értelmi fogyatékkal élő tanulókhoz hasonlóan nem értek el jobb eredményt az első fogalomtérképek megírásakor. A projektzárást követően viszont jóval magasabb elemszámú fogalomtérképeket hoztak létre, szinte kétszeres mennyiségű információ rögzült, mint az enyhe értelmi fogyatékkal élőkénél.

Az ép intellektusúaknál is megkülönböztethetünk két csoportot. A 7., 10., és 12. tanuló a foglalkozásokon átlagos aktivitást mutatott, több motivációra és megerősítésre volt szükségük. Tanulási képességeiket, ezen belül is főleg a szociális képességeket figyelve, gyengébb teljesítményt mutattak. A 8., 9. és 11. tanuló végig a projekt alatt aktívak és motiváltak voltak, több feladatot vállaltak el, nagyobb érdeklődést mutattak a téma iránt. Ez a mennyiségi elemszámot vizsgálva is látható a diagramon.

3. ábra: Ép intellektusú tanulók fogalomtérképeinek mennyiségi elemzése

Ellentétben az enyhe értelmi fogyatékkal élőkkel, az ő fogalomtérképeik minőségi és mennyiségi elemszáma között sokkal kisebb volt a különbség. A 4. ábrán látható, hogy három tanuló magas szinten teljesített, nem írt bele tevékenység megjelölést, vagy nem a projekten hallott információt. A másik három tanulónál legtöbbször szóismétlés miatt, vagy fogalom megjelölés (például „ének” vagy „történet”) miatt kellett pontot levonnom.

4. ábra: Ép intellektusú tanulók fogalomtérképeinek minőségi elemzése

Feltételeztem, hogy a tanulók motiváltabbak lesznek a projekt során. Az enyhe értelmi fogyatékosággal élőknel a motivációt kisebb mértékben lehetett észrevenni, de az ép intellektusúaknál látványos volt az érdeklődés a téma iránt és ez a foglalkozások végéig megmaradt. Úgy gondolom, hogy a témához kapcsolódó történetekkel, film részletekkel és játékkal megfelelően lehet bármilyen problémával élő gyermeket motiválni, illetve az egyéni eredményekkel, a csoport teljesítményével, megerősítéssel ezt fent is lehet tartani. A motiváció megfelelő szintjét onnan lehetett látni, hogy minden alkalommal voltak kérdések, egy-egy témánál több információra voltak kíváncsiak.

A dolgozat további kérdése volt még, hogy **megismerhetjük-e a projekt alatt a tanulók önállóbb oldalát is.** A projekt utolsó két napjában már bátrabban megfogalmazták a véleményüket, olyan témát is érintettünk, ami felé ők akartak menni. Képesek voltak a kulturált vitatkozásra, megfogalmaztak olyan kritikákat vagy érveket, ami nem sértette a másikat. Ha egy foglalkozás alatt nem volt kikészítve egy eszköz, más utat kerestek a megoldásra, nem ragadtak le a problémánál. A közös főzésnél is megfigyelhető volt az önállóság, ahol beosztották maguk között a feladatokat, rendet raktak maguk után a diákkonyhában. Tapasztalatom szerint a projektpedagógia nagyobb teret adott számukra az önálló életvitel elsajátítására.

Feltételeztem, hogy a csoportmunkák által, fejlődnek a munkamegosztás terén, jobban fogják segíteni egymást, összetartóbb csapat jön létre. A projekt elején szinte semmilyen szinten nem működött a csoportmunka, a munka megosztása. Folyamatos fejlődés volt megfigyelhető, egyre jobban be tudtak kapcsolódni a közös tevékenységekbe. Volt olyan csoport, aki a negyedik napra már teljesen önállóan osztotta fel a feladatokat és alkotta meg a műveket. A csoportok segítették egymást, tanácsokat adtak, az iskolában játszott számháború alatt már összehangoltan támadtak, taktikákat beszéltek meg.

5. Összegzés

A megfigyelések eredményeiből, fogalomtérképekből, valamint a napi tevékenységek összesítéséből arra következtetek, hogy a projektpedagógiai módszerek lehetőséget teremtenek a tanulási problémával élő gyermekeknél a nemzeti öntudat fejlesztésére. A gyakorlati tevékenységekben megvalósuló élményszerűség miatt közelebb kerülnek a nemzeti múlthoz és kultúrához, ez pedig megalapozza a későbbi korok tanulását is.

Úgy vélem, hogy ha a pedagógia gyakrabban használná a projektpedagógia eszközeit és módszereit az oktató-nevelő munka során, több eredményt érhetne el nem csak a nemzeti öntudat kialakításánál, hanem minden kompetencia terület fejlesztésénél. A módszer sokszínűsége miatt olyan készségeket és képességeket is fejleszthetünk eredményesen, amelyek a társadalmi életben nélkülözhetetlenek. Hozzásegítik a tanulókat a problémamegoldó képesség fejlesztéséhez, az egységes világkép kialakításához.

6. Felhasznált irodalom

- Bánka Péter: Tessedik Sámuel nevelésfilozófiája a projektpedagógia és John Dewey pragmatizmusának tükrében. <http://www.ofi.hu/tudastar/banka-peter-tessedik> (2014.02.28.)
- Hegedűs Gábor dr.: A projekt módszer, a projektpedagógia Magyarországon http://www.rmpsz.ro/web/images/magiszter/2007_osztel/03.pdf (2014.02.28.)
- Hortobágyi Katalin (1991): Projekt kézikönyv. Iskolafejlesztési Alapítvány- OKI Iskolafejlesztési Központ
- John Dewey (1897): My Pedagogic Creed. School Journal vol. 54 <http://dewey.pragmatism.org/creed.htm> (2014.02.28.)
- John Dewey (1902): The child and the curriculum. The university of Chicago Press <http://www.gutenberg.org/files/29259/29259-h/29259-h.htm> (2014.02.28.)
- Kovátsné Németh Mária: A projektoktatás, mint a fenntarthatóság oktatási stratégiája In: Kovátsné Németh Mária (2007): Iskolafejlesztés a XX. században. Comenius Kft. Pécs
- Kováts-Németh Mária (2010): Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig. Comenius Kft., Pécs
- Kövecsesné dr. Gősi Viktória (2009): A környezeti nevelés változatai az általános iskolában- Az Erdőpedagógia Projekt hatékonyságának vizsgálata című doktori disszertációja, Budapest.
- Kristóf Péter: A Palánta Iskola pedagógiatörténeti gyökerei. <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00018/1998-07-ta-Kristof-Palanta.html> (2014.02.28.)
- Lépésről lépésre program: <http://www.lepesrollepesre.eoldal.hu/> (2014.02.28.)
- M. Nádas Mária (2010): A projektoktatás elmélete és gyakorlata. Magyar Tehetségsegítő Szervezetek Szövetsége
- Pukánszky Béla – Németh András (1996): Neveléstörténet. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest <http://mek.oszk.hu/01800/01893/html/10.htm> (2014.02.28.)
- Pukánszky Béla – Németh András (1996): Neveléstörténet. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest <http://mek.oszk.hu/01800/01893/html/11.htm> (2014.01.16.)
- Radnóti Katalin (2008): Projektpedagógia az integráció szolgálatában. Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság, Budapest

- Szabó Ákosné dr. (2006): Inkluzív nevelés- projektpedagógia. Kézikönyv a pedagógusképző intézmények számára. sulíNova Közoktatás-fejlesztési és Pedagógus-továbbképzési Kht., Budapest
- Wass Albert: Hagyaték p. 130
http://jaszberenyirovok.glap.hu/wassalbert_hagyatek.pdf (2014.02.16.)
- William H. Kilpatrick (1918): The project method. Teachers College Record, Vol. 19 No 4. p. 319-335 Ford. Mayerné Zsádon Éva
In: Kovátsné Németh Mária (2007): Iskolafejlesztés a XX. században. Comenius Kft. Pécs
- William Heard Kilpatrick élete:
<http://www.gcsu.edu/education/drwilliamheardkilpatrick.htm> (2014.02.28.)
- 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet: A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról. Magyar közlöny. 66. szám
- 32/2012.(X.8.) EMMI rendelet a „Sajátos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének irányelve, és a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelve" kiadásáról. Magyar Közlöny. 132. szám